

Ocjena tržišne strukture djelatnosti proizvodnje vina od grožđa

Žganec, Patrik

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Organization and Informatics / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet organizacije i informatike**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:211:270021>

Rights / Prava: [Attribution-NoDerivs 3.0 Unported](#) / [Imenovanje-Bez prerada 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-16**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Organization and Informatics - Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
V A R A Ž D I N

Patrik Žganec

OCJENA TRŽIŠNE STRUKTURE
DJELATNOSTI PROIZVODNJE VINA OD
GROŽĐA

DIPLOMSKI RAD

Varaždin, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
V A R A Ž D I N

Patrik Žganec

Matični broj: 45511/17 - R

Studij: Ekonomika poduzetništva

OCJENA TRŽIŠNE STRUKTURE DJELATNOSTI PROIZVODNJE
VINA OD GROŽĐA

DIPLOMSKI RAD

Mentor/Mentorica:

dr. sc. Marijana Bubanić

Varaždin, rujan 2023.

Izjava o izvornosti

Izjavljujem da je moj završni/diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onima koji su u njemu navedeni. Za izradu rada su korištene etički prikladne i prihvatljive metode i tehnike rada.

Autor/Autorica potvrdio/potvrdila prihvaćanjem odredbi u sustavu FOI-radovi

Sažetak

Osnovni cilj diplomskog rada jest analizirati osnovne odrednice tržišne strukture u djelatnosti proizvodnje vina od grožđa u Republici Hrvatskoj (C1102 (NKD 2007)), te temeljem dobivenih rezultata ocijeniti tržišnu strukturu predmetne djelatnosti. U tu svrhu korišteni su podaci iz temeljnih financijskih izvještaja poduzeća registriranih u razredu djelatnosti C1102 u razdoblju od 2018. do 2021. godine. Podaci o poduzećima su pribavljeni iz relevantne baze podataka info.biz 2.0 koju vodi Financijska agencija. Uz navedeno, analizirana je i ponuda i potražnja za vinom u Republici Hrvatskoj za što su korišteni podaci iz državnog zavoda za statistiku. Rezultati pokazuju kako se djelatnost proizvodnje vina od grožđa može okarakterizirati kao ograničena konkurencija.

Ključne riječi: tržište, tržišne strukture, proizvodnja vina od grožđa

Sadržaj

1. Uvod	5
2. Teorijski pregled proizvodnje vina	6
2.1. Proces proizvodnje vina	6
2.1.1. Berba grožđa	6
2.1.2. Muljanje i runjanje grožđa	6
2.1.3. Mjerenje sastojaka u grožđu	7
2.1.4. Tiještenje ili prešanje grožđa	7
2.2. Sastav vina	7
2.3. Povijesni razvoj u RH	8
2.4. Samodostatnost RH u proizvodnji vina i grožđa	9
2.5. Tržište, uvoz i izvoz vina	9
2.5.1. Proizvodnja vina i grožđa	10
2.5.2. Uvoz i izvoz vina	12
2.6. Vinski turizam	17
2.7. Ekološko vinogradarstvo	19
2.8. Položaj hrvatske vinarske proizvodnje u Europskoj Uniji	20
3. Analiza djelatnosti proizvodnje vina od grožđa	23
3.1. Opis podataka, metoda i razreda djelatnosti C1102	23
3.2. Rezultati analize poslovanja djelatnosti C1102	24
3.2.1. Tekuća likvidnost djelatnosti C1102	24
3.2.2. Financijska stabilnost djelatnosti C1102	26
3.2.3. Koeficijent zaduženosti djelatnosti C1102	28
3.2.4. Koeficijent financiranja djelatnosti C1102	30
3.2.5. Koeficijent obrtaja ukupne imovine djelatnosti C1102	32
3.2.6. Rentabilnost ukupne imovine – neto za djelatnost C1102	34
3.2.7. Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE) djelatnosti C1102	36
4. Rezultati analize pokazatelja tržišne strukture djelatnosti C1102	39
4.1. Poslovna demografija	39
4.1.1. Stanje i kretanje broja poduzeća unutar C1102	39
4.1.2. Neto ulazne, bruto ulazne i izlazne stope djelatnosti C1102	42
4.2. Analiza tržišne koncentracije djelatnosti C1102	44
4.2.1. Koeficijent koncentracije	44

4.2.2. Herfindahl – Hirschmanov indeks	46
4.3. Analiza minimalne efikasne veličine djelatnosti C1102.....	48
4.4. Međuovisnost poduzeća unutar djelatnosti C1102.....	50
4.5. Diferenciranost proizvoda djelatnosti C1102	51
5. Ocjena tržišne strukture	53
6. Zaključak	54
Literatura	55
Popis tablica	59
Popis grafikona	60

1. Uvod

Za potrebe ovog diplomskog rada analizirano je tržište djelatnosti proizvodnje vina od grožđa (C1102 (NKD 2007)) u Republici Hrvatskoj. Diplomskim radom nastoje se ostvariti dva glavna cilja. Prvi cilj je prikazati teorijski okvir djelatnosti proizvodnje vina koji uključuje proces proizvodnje vina te pregled postojećih istraživanja ove djelatnosti. Drugi temeljni cilj odnosi se na analiziranje financijskih podataka i tržišne strukture djelatnosti proizvodnje vina od grožđa u Republici Hrvatskoj te u konačnici ocijeniti tržišnu strukturu temeljem dobivenih rezultata.

U diplomskom radu korištena je znanstvena i stručna literatura koja obuhvaća knjige, znanstvene članke i relevantne internetske izvore povezane s temom rada. Za potrebe izrade istraživačkog dijela rada, tj. za analizu djelatnosti proizvodnje vina od grožđa u RH, korišteni su podaci pribavljeni iz baze podataka Financijske agencije info.biz 2.0 za razdoblje od 2018. do 2021. godine. Podaci su obrađeni i analizirani uz pomoć MS Excel alata i metoda deskriptivne statistike. Na temelju dobivenih rezultata, izneseni su tablični i grafički prikazi te doneseni zaključci.

Diplomski rad sastoji se od šest glavnih poglavlja podijeljenih na pripadajuća podpoglavljja. Prvi dio odnosi se na uvod, nakon kojeg slijedi teorijski pregled proizvodnje vina. U teorijskom pregledu kratko su opisani osnovni procesi u proizvodnji vina te je objašnjen sastav vina. U teorijskom dijelu fokus je primarno stavljen na samo tržište vina, vanjskotrgovinsku bilancu te vinski turizam. Osim toga objašnjeno je ekološko vinogradarstvo te je napravljena kratka usporedba s Europskom Unijom. Treće i četvrto poglavlje odnose na istraživački dio, tj. samu analizu djelatnosti proizvodnje vina od grožđa pomoću različitih financijskih pokazatelja te su analizirane odrednice tržišne strukture. Nakon analize, dana je ocjena tržišne strukture. Konačno, u zaključku sažeto su sumirani i izneseni rezultati rada.

2. Teorijski pregled proizvodnje vina

U ovom dijelu diplomskog rada detaljnije je opisan teorijski okvir proizvodnje vina u okviru kojeg je objašnjen proces proizvodnje vina, predstavljen je povijesni razvoj proizvodnje vina u RH, važnost ove vrste proizvodnje te tržište vina u Republici Hrvatskoj. Posebni naglasak je stavljen na aktualne teme vinskog turizma i ekološkog vinogradarstva.

2.1. Proces proizvodnje vina

Kako bi se od grožđa došlo do vina potrebno je razdoblje od jedne godine te niz procesa i postupaka kojima će se vino dobiti. Najvažniji procesi proizvodnje vina su sljedeći: berba, muljanje i runjenje grožđa, mjerenje sastojaka u grožđanom soku, tiještenje ili prešanje, sumporenje, vrenje, pretakanje vina i filtracija vina („Prvi hrvatski vinogradarski portal“, bez dat.).

2.1.1. Berba grožđa

Berba grožđa kao takva mora se obaviti u vremenu kada grožđe dostigne punu zrelost, tj. onda kada je grožđe posve prikladno za preradu ili potrošnju u svježem stanju. Što se tiče vinskih sorti, one se beru kada se postigne najveća moguća količina šećera, dok se stolne sorte beru kada su ugodnog okusa za jelo te postignu karakterističnu boju za sortu. Osim tih indikatora da je grožđe spremno za berbu, postoje i vanjski pokazatelji, a to su: izgled grozda, bobica i vegetativnih organa. (Kantoci, 2008)

Kantoci (2008) još navodi kako bi se grožđe trebalo brati po sortama te njihovom vremenu dozrijevanja, po mogućnosti da se berba obavi po lijepom i suhom vremenu. Kao načine berbe Kantoci (2008) spominje ručno ili strojem. Kod ručne berbe poželjno je da se grožđe što prije transportira do podruma te da se što manje ošteti. Što se tiče strojeva, oni rade tako da tresu grozdove pomoću vibrirajućih palica te tako odvajaju bobice od peteljke (Kantoci, 2008).

2.1.2. Muljanje i runjanje grožđa

Muljanje i runjanje početne su radnje kod procesa prerade grožđa u vino. U tom procesu bobice grožđa moraju se odvojiti od peteljke te se zgnječiti kako bi se oslobodio sok, u ovom slučaju mošt. Muljanje i runjanje dva su različita pojma. Proces runjanja odvaja bobice od peteljke, a da se pritom bobice ne gnječe, dok je muljanje proces u kojem se grožđe ili

samo bobice gnječe ako je u prethodnom procesu odvojena peteljka. Muljanje se može obaviti pomoću strojeva ili gaženjem. („Prvi hrvatski vinogradarski portal“, bez dat.)

2.1.3. Mjerenje sastojaka u grožđu

Vrlo je važno, nakon što se grožđe izmulja, izmjeriti razinu šećera u moštu. Taj proces se radi tako da se u mošt uroni moštna vaga ili moštomjer te se očita do kojeg je broja uronila. Taj podatak daje informaciju o tome koliko se kilograma šećera nalazi u 100 litara mošta („Udruga vinogradara, vinara i voćara “VINO-KAP”, bez. dat, a). Drugi način za mjerenje šećera jest pomoću refraktometra. To je instrument koji radi na principu prelamanja svjetlosti koja prolazi kroz sloj mošta. Postoje 3 različite skale kojima se mjeri koncentracija šećera („Udruga vinogradara, vinara i voćara “VINO-KAP”, bez. dat, a):

- Oe° - stupnjevi Oechslea - specifična težina mošta,
- °K1 - stupnjevi po Babou - težinski udio šećera i
- °Bx - stupnjevi po Brixu - težinski postotak saharoze u moštu, tj. udio suhe tvari.

2.1.4. Tiještenje ili prešanje grožđa

Proces koji dolazi nakon muljanja grožđa. U tom procesu koriste se različiti načini kako bi se istisnuo sok. U današnje vrijeme uglavnom se upotrebljavaju preše. Kod procesa prešanja vrlo je bitno da se pritisak na masulj postiže polagano i s prekidima. Ukoliko bi se brzo prešalo, može doći do otežanog otjecanja mošta („Prvi hrvatski vinogradarski portal“, bez dat.).

2.2. Sastav vina

Većina ljudi može objasniti što je vino, ali kada su upitani oko toga da objasne sastav vina, nailaze na problem. U ovom dijelu objašnjen je kemijski sastav vina te kakav pojedini sastojak ima utjecaj na kakvoću vina. To su sljedeći sastojci: voda, alkohol, organske kiseline, šećeri, esteri, terpeni, norisoprenoidi, pirazini, merkaptani, hidroksicinamati, antocijani, katehini, tanini, flavonoli i stilbeni (Alpeza, 2008). U nastavku je objašnjeno samo prvih pet sastojaka.

Alpeza (2008) navodi kako je baš voda glavni sastojak vina. U brojkama to bi bilo tako da kod vina s prosječno 12% vol alkohola, na vodu otpada 85%. Velik udio vode vinu daje još i visoku razinu sposobnosti otapanja različitih spojeva u njemu, kao što su alkoholi, kiseline i soli te male količine teških sastojaka poput ulja ili voska (Alpeza, 2008). Drugi vodeći sastojak, za neke vinoljupce čak i najvažniji, jest alkohol, preciznije etanol. Alpeza (2008) tvrdi kako se

udio alkohola u rasponu kod suhih vina kreće između 12% vol i 14% vol. U vinu, izvor alkohola očituje se kroz metabolizam kvasca u alkoholnoj fermentaciji, gdje isto tako nastaje i ugljični dioksid (Alpeza, 2008). Također alkohol može utjecati na mijenjanje svojstava vode, tj. veći dio alkohola podrazumijeva smanjenje viskoziteta vode. („Vinarija Svijetli Dvori“, bez dat.)

Drugi najzastupljeniji element vina su šećeri. Šećeri su nakon vode najzastupljeniji sastojak grožđa te predstavljaju idealan spoj kojim se postiže ravnoteža okusa u vinu. Pojavom šećera direktno se utječe na smanjivanje okusa kiselosti, a indirektno na aromu vina („Vinarija Svijetli Dvori“, bez dat.). Kada se priča o kakvoći vina, vrlo važna grupa spojeva su esteri. Esteri su vrlo važni za okus te aromu vina. Postoje dvije vrste estera: „voćni“ esteri i fermentacijski esteri. Prva vrsta, tj. „voćni“ esteri nastaju tijekom alkoholne fermentacije te imaju svjež, privlačan i voćan miris, dok fermentacijski esteri nastaju kod dozrijevanja vina (Alpeza, 2008). Sljedeći sastojak vina su terpeni. To su spojevi koji se mogu pronaći u svim vrstama vina, ali u velikoj većini vina koncentracija terpena je vrlo mala i neprepoznatljiva. Terpeni su podrijetlom iz grožđa te vrste vina kao što su Traminac ili muškate sorte sadrže puno veću koncentraciju terpena u odnosu na druge sorte (Alpeza, 2008).

2.3. Povijesni razvoj u RH

Kada se govori o Republici Hrvatskoj, s punim pravom može se reći kako se radi o vinogradarskoj zemlji s dugom i bogatom tradicijom proizvodnje vina. Zbog raznolikih prirodnih uvjeta na područjima diljem zemlje, teško je točno opisati proizvodnju te jasno definirati trendove koji prate proizvodnju vina (Preiner, Jagatić Korenika, Marković i Jeromel, 2021). Sama kultura vinove loze u RH u ranim godinama podijelila se u dva pravca: kontinentalni i primorski dio. Za morski dio zaslužni su trgovci, osvajači i kolonizatori iz svojih doba, dok za kontinentalni dio više sjeverne zemlje koje su dolazile u to podneblje („Povijest vinogradarstva“, bez dat.). Prvi artefakti koji dokazuju uzgoj i proizvodnju vina na prostoru RH mogu se pronaći na kovanom novčiću grada Visa te datiraju iz 5. stoljeća prije Krista (Vina Croatia, bez dat., a). Vinogradarstvo u RH datira još iz antičkog doba, gdje postoje mnogi zapisi koliko su cijenjena bila vina na području današnje RH. Najviše takvih potječe iz rimskog doba (Sokolić, 2012.). Sljedeći zamah u napretku vinogradarstva događa se u četvrtom stoljeću kada se počinje širiti i kršćanstvo, s obzirom da se vino koristilo u crkvenim obredima. Kroz srednji vijek kada trgovina doživljava svoj procvat, vino u RH postaje jedan od glavnih gospodarskih proizvoda kojim se trguje. Najveći procvat i poticaj za vinogradarstvo do tada dogodio se 1841. godine kada se osniva Hrvatsko gospodarsko društvo u Zagrebu te 19 godina kasnije (1860.) otvara se prva poljoprivredna škola (Više gospodarsko učilište u Križevcima) na razini kakva u to vrijeme nije postojala ni u Hrvatskoj, a ni na Balkanu („Udruga

vinogradara, vinara i voćara „VINO-KAP“, bez dat., b). U 19. stoljeću postojalo je više od 400 autohtonih sorata, no zbog puno negativnih pojava (razne bolesti i dolazak novih sorata) dolazi do smanjenja njihovog broja. Najučestalija bolest koja se spominje jest filoksera. Nakon toga kroz cijelo 20. stoljeće pokreće se niz državnih i lokalnih projekata koji bi pomogli oko revitalizacije i popularizacije autohtonih sorta vinove loze. (Andabaka, Stupić, Marković i Preiner, 2011.). Nakon osamostaljenja, 1993. godine u Zagrebu se utemeljila Udruga privatnih vinogradara i vinara. Također, država se ponovno okreće privatnom poduzetništvu te se pruža veliki potencijal i prilika malim i ambicioznim vinarima i vinogradarima da izađu na tržište (Udruga vinogradara, vinara i voćara „VINO-KAP“, bez dat., b).

2.4. Samodostatnost RH u proizvodnji vina i grožđa

Kao zemlja, RH je poznata po dugoj tradiciji proizvodnje vina i grožđa. Cijelim svojim obujmom nalazi se unutar vinogradskog pojasa sjeverne Zemljine polutke te vanjskom trgovinom svoj vrhunac dostiže u 19. stoljeću (Grgić, Gugić i Zrakić, 2011.). Prije nego što je RH ušla u EU vrlo važno je bilo podići stupanj samodostatnosti proizvoda koji će se izvoziti, ali i uvoziti. Sama definicija stupnja samodostatnosti kod djelatnosti vinarstva odnosi se na omjer proizvodnje i ukupne domaće potrošnje vina izražen u postocima, tj. pokazuje u kojoj mjeri proizvodnja u jednoj zemlji pokriva potrošnju u toj zemlji (Državni zavod za statistiku, bez dat., b).

U tablici 1. prikazani su stupnjevi samodostatnosti RH od 2017. do 2021. godine. Temeljem iste, evidentno je kako je najveći stupanj samodostatnosti u Hrvatskoj bio u vinogradarskoj godini 2018./2019. i iznosio je 89,70%, što bi značilo da je 89,70% potrošnje u Hrvatskoj pokriveno vlastitom proizvodnjom. Dok je najmanji stupanj samodostatnosti bio u vinogradarskoj godini 2020./2021. te je iznosio 69,47%, što znači da je 69,47% potrošnje pokriveno vlastitom proizvodnjom.

Tablica 1. Stupanj samodostatnosti RH

	2017./2018.	2018./2019.	2019./2020.	2020./2021.
Stupanj samodostatnosti (%)	73,73	89,70	84,92	69,47

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku (bez dat., a)

2.5. Tržište, uvoz i izvoz vina

Tržište vina na globalnoj razini čini značajan dio ukupnog svjetskog tržišta. Veliki zahtjevi i izazovi čekali su hrvatske vinogadare prije samog ulaska u Europsku uniju. Ulaskom

u Europsku uniju, povećava se tržište, ali automatski se povećala i konkurencija, te su samo oni s dobro pripremljenim proizvodima i odličnom prodajom mogli ostvariti dobit i rentabilno poslovanje (Čačić, Gajdoš Kljusurić, Banović, Rumora i Čačić, 2010.).

U RH postoji velik broj vinogradara i vinara koji nisu obveznici predaje financijskih izvještaja. U tablici 2. dan je broj fizičkih osoba, obrtnika i pravnih osoba koji se bave proizvodnjom vina. Isti su raspodijeljeni po županijama, a podaci se odnose na kraj 2022. godine. U obzir su uzete četiri županije s najvećim ukupnim brojem subjekata. Ukupan broj poslovnih subjekata prema izvoru Vinogradarskog registra (bez dat.) iznosi 27.535, od čega je zabilježeno 26.225 fizičkih osoba, 583 obrtnika i 727 pravnih osoba („Vinogradarski registar“, bez dat.). Broj poslovnih subjekata najveći je u sljedeće četiri županije: Splitsko – Dalmatinska, Krapinsko - Zagorska, Dubrovačko – Neretvanska i Istarska.

Tablica 2. Najveći broj poslovnih subjekata po županijama u RH na kraju 2022. godine

	Fizičke osobe	Obrtnici	Pravne osobe
Splitsko – Dalmatinska	3.596	46	85
Krapinsko – Zagorska	3.255	42	20
Dubrovačko – Neretvanska	3.152	38	80
Istarska	2.557	114	89

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima Vinogradarskog registra (bez dat.)

2.5.1. Proizvodnja vina i grožđa

U tablici 3. prikazana je proizvodnja vina i grožđa za razdoblje od 2017. do 2021. godine. Temeljem podataka, može se zaključiti kako je 2021. godine bio povećan postotak bolesti vinove loze. Naime, iako je broj rodni trsova bio najveći, proizvodnja vina je smanjena u odnosu na prethodnu godinu. Prosječna površina vinograda u promatranom razdoblju je 21 tisuću hektara. Međutim, količina proizvedenog vina znatno ovisi o prirodnim uvjetima, ali i bolestima vinove loze koji se mogu javiti uslijed različitih čimbenika.

Tablica 3. Proizvodnja vina i grožđa (2017. - 2021.)

	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Ukupna površina vinograda (tis. ha)	22	21	20	21	21
Broj rodni trsova (mil.)	87	91	88	101	100
Proizvodnja, ukupno (tona)	116 307	146 242	108 296	123 554	116 209
Prirod po ha (tona)	5,3	7,1	5,5	5,8	5,5
Prirod po trsu (kg)	1,3	1,6	1,2	1,2	1,2
Proizvodnja vina (tis. hl)	726	952	704	800	765

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2022., a)

Nadalje, razmatra se rasprostranjenost, odnosno kako su vinogradi površinski i teritorijalno raspoređeni. Državni zavod za statistiku od 2017. do 2019. godine podatke o teritorijalnoj podjeli vinograda dijeli na dvije skupine, tj. na Kontinentalnu Hrvatsku i Jadransku Hrvatsku, dok je za 2020. i 2021. godinu uslijedila podjela na 4 skupine: Panonska Hrvatska, Jadranska Hrvatska, Grad Zagreb i Sjeverna Hrvatska. U tablici 4. prikazani su podaci o površinskoj iskorištenosti vinograda, odnosno rasprostranjenosti po teritorijalnim dijelovima RH. Svi podaci izraženi su u hektarima.

Tablica 4. Površinska rasprostranjenost vinograda u RH za razdoblje od 2017. do 2021.

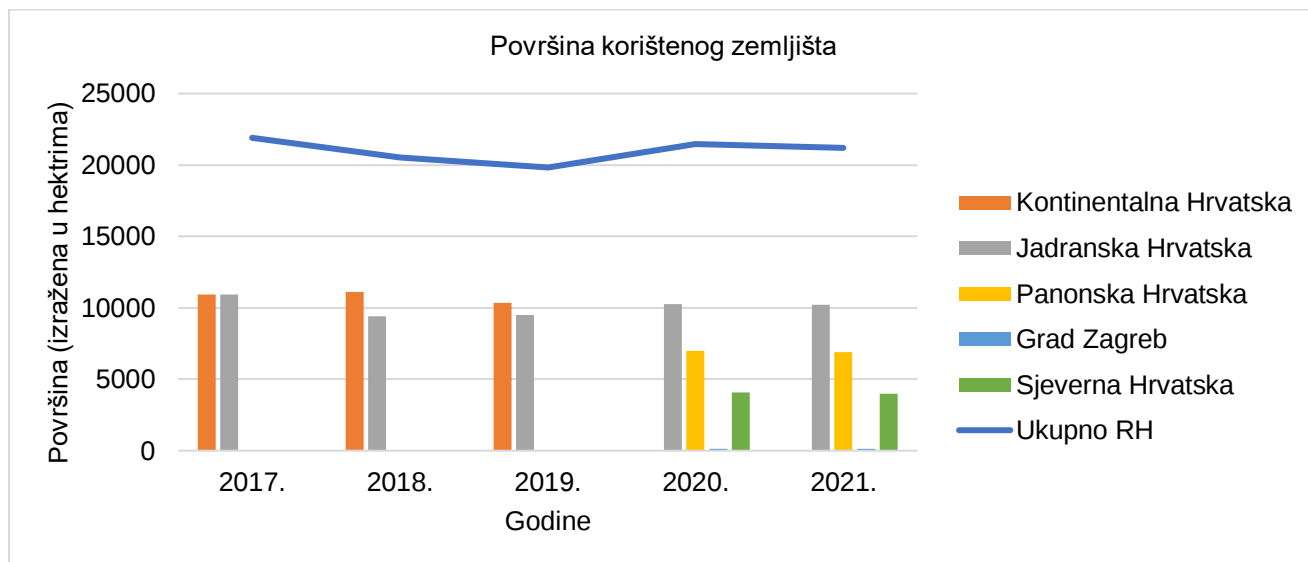
	Ukupno RH	Kontinentalna Hrvatska	Jadranska Hrvatska	Panonska Hrvatska	Grad Zagreb	Sjeverna Hrvatska
2017.	21 900	10 946	10 954	/	/	/
2018.	20 512	11 119	9 393	/	/	/
2019.	19 824	10 344	9 480	/	/	/
2020.	21 454	/	10 248	6 982	146	4 078
2021.	21 213	/	10 227	6 896	125	3 965

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2022., a)

Radi lakšeg prikaza, a temeljem predstavljenih podataka, izrađeni su sljedeći grafikoni te su detaljnije pojašnjeni u nastavku. Na grafikonu 1. vidljivo je koliko je površine vinograda u kojem geografskom području korišteno u razdoblju od 2017. do 2021. godine. U prve tri godine promatranog razdoblja, vinogradska površina podijeljena je na samo dva teritorija (Kontinentalnu i Jadransku Hrvatsku). Omjer površinske iskorištenosti između ta dva teritorijalna područja u 2017. godini je gotovo pa jednak. U 2018. i 2019. godini vidljiv je pad ukupne površine korištenog zemljišta što sugerira da vinogradari obrađuju manju površinu nego što li je to bilo 2017. Što se tiče 2020. i 2021. godine površina obrađivanih vinograda podijeljena je na 4 teritorijalne jedinice (Jadranska Hrvatska, Panonska Hrvatska, Grad Zagreb

i Sjeverna Hrvatska). Ova podjela na manje jedinica zapravo predstavlja podjelu Kontinentalne Hrvatske na nove tri jedinice. Može se vidjeti kako najveći dio površine Kontinentalne Hrvatske zapravo zauzima sadašnja Panonska Hrvatska, tj. područje Slavonije, dok najmanji dio otpada na Grad Zagreb. Također, može se vidjeti blagi porast ukupno korištene površine vinograda u 2020. godini.

Grafikon 1. Površina korištenog zemljišta

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2022., a)

2.5.2. Uvoz i izvoz vina

Uvoz i izvoz, odnos vanjskotrgovinska bilanca, jedan su od najvažnijih elemenata u poslovanju jedne države. Stoga, vrlo je važno detaljno proanalizirati vanjskotrgovinsku bilancu vina i vinarskih proizvoda. Svi podaci izraženi su u tisućama hektolitara, baš kao što je navedeno na stranicama Državnog zavoda za statistiku. Osim uvoza i izvoza, prikazana je ukupna domaća potrošnja vina te stupanj samodostatnosti kako bi se dobila što realnija slika o potrošnji proizvedenog vina.

Uvoz vina i vinarskih proizvoda je podijeljen na uvoz iz država izvan EU i uvoz flaširanih vina. Promatrano razdoblje je od 2017. godine do 2021. godine. Godine nisu izražene jedinično jer se vinogradarska godina razlikuje od kalendarske, odnosno, vinogradarska godina odnosi se na razdoblje od 1. kolovoza do 31. srpnja (Državni zavod za statistiku, bez dat., b).

U tablici 5. prikazan je ukupan uvoz podijeljen na države EU, te države koje nisu u EU, takozvane treće zemlje. Vidljivo je kako puno veći dio uvoza pokrivaju zemlje koje nisu članice EU. Udio uvoza iz država izvan EU kreće se oko 70% kroz cijelo gledano razdoblje, što je vrlo visoko. Jedan od razloga može biti taj što su vina iz trećih zemalja, naprimjer vina iz država Južne Amerike, puno jeftinija, dok cijene vina zemalja EU drže puno veću cijenu. U 2020.

godini RH najviše vina uvozi iz Sjeverne Makedonije (11 milijuna 126 tisuća i 812 litara vina), slijedi Kosovo pa Italija („Vina Croatia“, bez dat., b). Kada se pogledaju razlike uvoza između godina može se zaključiti kako se je u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu ukupan uvoz povećao za 10,31 postotnih poena, sljedeće vinogradarske godine ukupan uvoz je pao za 5,58 postotnih poena, dok se u vinogradarskoj godini 2020./2021., u odnosu na 2019./2020., uvoz ponovno povećao za 6,79 postotnih poena.

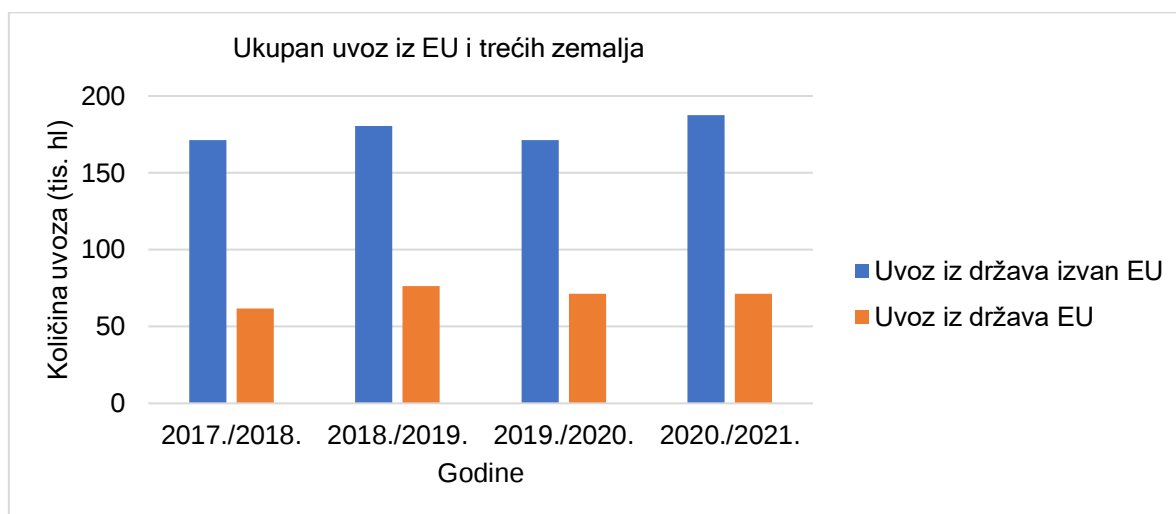
Tablica 5. Uvoz vina iz trećih zemalja i EU zemalja (2017. - 2021.)

	2017./2018.	%	2018./2019.	%	2019./2020.	%	2020./2021.	%
Ukupan uvoz	232,86	100	256,87	100	242,54	100	259,02	100
Uvoz iz država izvan EU	171,23	73,53	180,52	70,28	171,17	70,57	187,72	72,47
Uvoz iz država EU	61,63	26,47	76,35	29,72	71,37	29,43	71,30	27,53

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku (bez dat., a)

Na grafikonu 2. prikazani su podaci iz tablice 5. Vidljiva je velika razlika u uvozu iz država koje nisu članice EU u odnosu na države članice EU. Najveći ukupni uvoz bio je na prijelazu iz 2020. na 2021., dok je najmanji bio na prijelazu iz 2017. na 2018. godinu. Najviše vina iz trećih zemalja uvezlo se na prijelazu iz 2020. na 2021. što je iznosilo 187,72 tisuća hektolitara, dok se najmanje vina iz trećih zemalja uvezlo na prijelazu iz 2019. na 2020. i iznosilo je 171,17 tisuća hektolitara. Ako se pogleda u kontekstu postotnih promjena, uvoz iz trećih zemalja u prvom razdoblju (odnos 2018./2019. - 2017./2018.) povećao se za 5,43%, 2020. godine u odnosu na 2019. smanjio se za 5,18% te se 2021. povećao za 9,67%. Što se tiče uvoza iz država članica EU, najviše se uvezlo na prijelazu iz 2018. na 2019. godinu što je iznosilo 76,35 tisuća hektolitara, dok je najmanji uvoz iz istih država bio u istom prijelazu kada je bio i najmanji ukupan uvoz, tj. s 2018. na 2019. i iznosio je 61,63 tisuća hektolitara. U postotnim promjenama to znači, kako se je uvoz vina iz država EU u 2019. godini povećao za 23,88%, sljedeće godine je pao za 6,52% u odnosu na 2019. godinu te je 2021. godine također pao za 0,1% u odnosu na 2020. godinu.

Grafikon 2. Uvoz na temelju članstva u EU (2017.-2021.)

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku (bez dat., a)

U tablici 6. i na grafikonu 3. prikazan je uvoz s obzirom na flaširanost vina. U flaširana vina svrstavaju se kvalitetna sortna vina koja imaju oznake na ambalaži u kojoj dolaze. Vidi se kako u prvoj godini postoji vrlo velika razlika kod uvoza vina s obzirom na flaširanost, dok su ostale tri godine razlike nešto manje. Pri pogledu na 2019. godinu u odnosu na 2018., vidljivo je kako se uvoz flaširanih vina povećao za 50,68%, dok se uvoz neflaširanih vina smanjio za 14,18%. U 2020. i 2021. godini uvoz flaširanih vina i dalje se povećava u odnosu na prošle godine, za razliku od 2019. godine kada je uvoz flaširanih vina porastao za 1,54%, dok je 2021. godine u odnosu na 2020. godinu uvoz vina porastao za 1,64%. Što se tiče uvoza neflaširanih vina, u 2020. godini pada za još 13,16% u odnosu na 2019. godinu, a 2021. raste za 13,15% u odnosu na 2020. godinu.

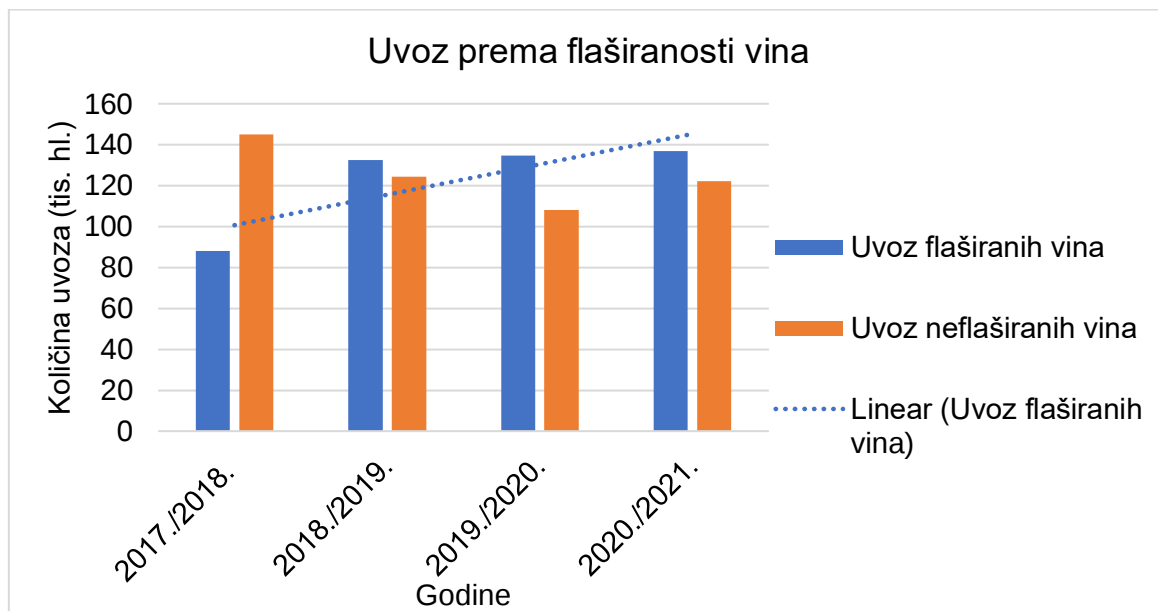
Tablica 6. Uvoz s obzirom na flaširanost vina (2017. - 2021.)

	2017./2018.	%	2018./2019.	%	2019./2020.	%	2020./2021.	%
Ukupan uvoz	232,86	100	256,87	100	242,54	100	259,02	100
Uvoz flaširanih vina	87,94	37,77	132,51	51,59	134,55	55,48	136,83	52,83
Uvoz neflaširanih vina	144,92	62,23	124,36	48,41	107,99	44,52	122,19	47,17

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku (bez dat., a)

Na grafikonu 3. vidljivo je kako od početka prema kraju promatranog razdoblja, putanja uvoza flaširanih vina u konstantnom je uzlazu, tj. raste, i vrhunac joj je u posljednjem razdoblju, dok uvoz neflaširanih vina ima silaznu putanju u prve tri godine, a posljednje godine se nalazi u blagom rastu. I na grafikonu 3. evidentna je najveća razlika uvoza flaširanih i neflaširanih vina u vinogradarskoj godini 2017/2018. Također, uočljiv je rastući trend uvoza flaširanih vina.

Grafikon 3. Uvoz prema flaširanosti vina (2017. - 2021.)

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku (bez dat., a)

Izvoz vina i vinarskih proizvoda podijeljen je na izvoz iz država izvan EU i države članice EU. Promatrano je razdoblje od 2017. godine do 2021. godine. Godine nisu označene kao jedinične jer se vinogradarska godina odnosi na razdoblja od 1. kolovoza do 31. srpnja (Državni zavod za statistiku, bez dat., b).

U tablici 7. prikazan je izvoz vina RH prema državama članicama EU te prema trećim zemljama. Može se vidjeti kako od 2017. do 2019. godine prevladava izvoz vina u države članice EU, dok se u posljednje dvije godine taj omjer mijenja, tj. veći je izvoz u države koje nisu članice EU. Također vidljivo je kako je izvoz od 2019. godine, pojavom virusa Covid – 19, u velikom padu. U vrijeme kada su putovanja i transporti bili skoro pa zabranjeni, tj. moglo se pod posebnim uvjetima izaći iz države, izvoz vina i vinarskih proizvoda značajno je pao. U 2020. godini RH najviše vina izvezla je u Bosnu i Hercegovinu (3 milijuna 461 tisuću i 914 litara vina), slijede Njemačka i Češka („Vina Croatia“, bez dat., b). Ako se pogledaju postotne promjene, vidljivo je kako ukupan izvoz 2019. godine, u odnosu na 2018. godinu, raste za 8,23%. 2020. godine ukupan izvoz u odnosu na 2019. pada za 18,19%, a 2021. u odnosu na 2020. također pada za 12,95%.

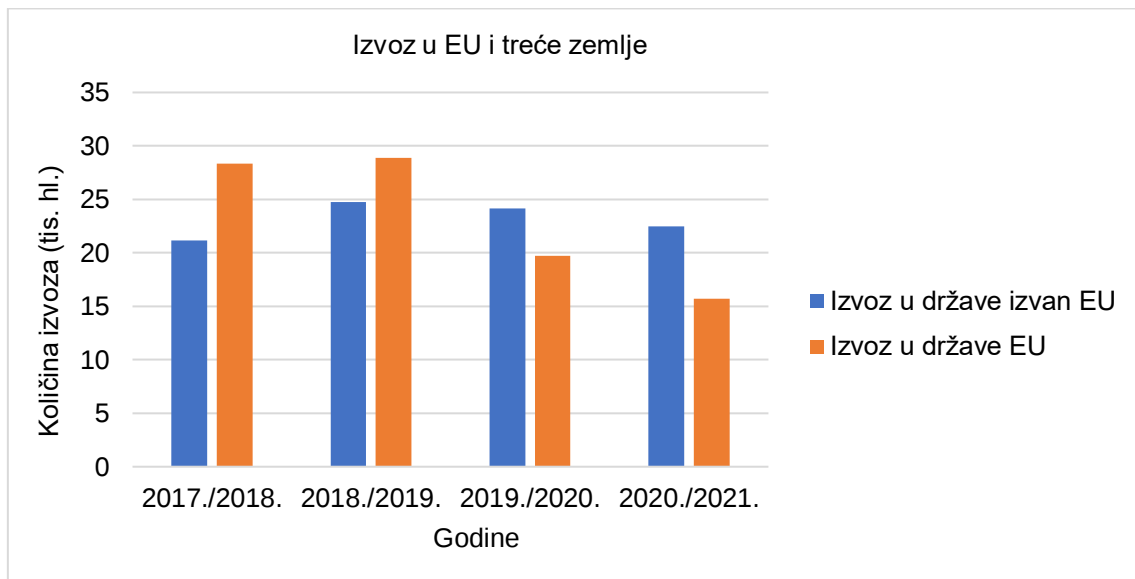
Tablica 7. Izvoz vina prema državama članicama EU i trećim zemljama (2017. - 2021.)

	2017./2018.	%	2018./2019.	%	2019./2020.	%	2020./2021.	%
Ukupan izvoz	49,52	100	53,60	100	43,85	100	38,17	100
Izvoz u države izvan EU	21,16	42,73	24,73	46,14	24,13	55,03	22,46	58,84
Izvoz u države EU	28,36	57,27	28,87	53,86	19,72	44,97	15,71	41,16

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku (bez dat., a)

Na grafikonu 4. prikazani su podaci iz tablice 7. Vidljivo je kako nema tako velike razlike u izvozu kao kod uvoza iz država koje nisu članice EU u odnosu na države članice EU. Najveći ukupni izvoz bio je na prijelazu iz 2018. na 2019., dok je najmanji bio na prijelazu iz 2020. na 2021. godinu. Najviše vina u treće zemlje se izvezlo na prijelazu iz 2018. na 2019. što je iznosilo 24,73 tisuća hektolitara, za 16,87% više nego prethodne godine. Sljedećih godina izvoz vina u treće zemlje se smanjivao, 2020. godine u odnosu na 2019. za 2,43% i 2021. u odnosu na 2020. godinu za 6,92%. Najmanje vina u treće zemlje izvezlo se na prijelazu iz 2017. na 2018. u iznosu od 21,16 tisuća hektolitara. Što se tiče izvoza u države članice EU, najviše se izvezlo na prijelazu iz 2018. na 2019. godinu, 28,87 tisuća hektolitara, što je 1,80% više nego prethodne godine. Sljedećih godina izvoz u države EU pada i to 2020. u odnosu na 2019. godinu za 31,70% i 2021. godine u odnosu na 2020. za 20,33%. Najmanji izvoz u te iste države bio u istom prijelazu kada je bio i najmanji ukupan izvoz, tj. s 2020. na 2021. i iznosio je 15,71 tisuća hektolitara.

Grafikon 4. Izvoz u EU i treće zemlje (2017. - 2021.)

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku (bez dat., a)

2.6. Vinski turizam

Jedna od mlađih, ali potencijalom vrlo zanimljivih grana turizma, jest zasigurno vinski turizam. Kao takav, vinski turizam prisutan je u svim dijelovima RH gdje prevladavaju poznate vinarije. Ovisno o regiji u kojoj se pojavljuje, svaka vrsta vinskog turizma, shodno području u kojem postoji, posebna je na svoj način. Ako se gleda prema raznolikosti, najčešće se sortiraju prema sorti vina koja obitava u određenom području pa su tako najpoznatije sljedeće: istarska Malvazija, dalmatinski Plavac mali te slavonska Graševina (Tubić, Kovačević i Golub, 2023.).

Hall i sur. (2000) definiraju vinski turizam kao oblik turizma u koji spada posjet vinogradima, vinarijama, vinskim festivalima i izložbama vina za koje su kušanje vina od grožđa i doživljaj atributa vinorodne regije primarni motivacijski čimbenici za posjetitelje. Vinski turizam stavlja se u podvrstu gastronomskog turizma, no glavna razlika jest u tome što vinski turizam ima naglasak na geografskom području, tj. vino kao glavni dio vinskog turizma svoju aromu i okus ima shodno lokaciji na kojoj se nalazi (Dobrota, 2020.). Prema Dobroti (2020) postoje četiri vrste vinskog turizma:

1. vinski turizam otvorenih vrata (posjet vinarijama i kušanje vina),
2. edukativno – zabavni vinski turizam (osim posjeta i kušanja, nudi edukativne programe te aktivnosti poput berbe grožđa),
3. visokobudžetni vinski turizam (uz sve navedeno još u ponudi postoje restorani i hoteli koji promoviraju vina različitih proizvođača) i

4. manifestacijski vinski turizam (uključeni su događaji koji se isključivo koncentriraju na festivale poput berbe ili same festivale vina).

Nakon što je definiran vinski turizam te su opisane vrste vinskog turizma, objašnjeno je tko su zapravo posjetitelji takvih događaja, odnosno tko su vinski turisti. Dobrota (2020) navodi kako postoje tri vrste vinskih turista:

1. vinski geekovi – odlični poznavatelji vina koji su upoznati s procesom proizvodnje vina te dolaze radi upoznavanja s vlasnicima,
2. gastro turisti – glavni razlog dolaska jest kušanje vina te okušavanje vina s jelima i
3. usputni vinski turisti – dolaze radi vlastitog užitka, a ne isključivo zbog kušanja vina.

Kao takav, vinski turizam vrlo je važan čimbenik za privlačenje turista te doprinosi razvoju ruralnih područja diljem RH. Ponuda vinskog turizma najčešće se nalazi izvan gradskih sredina pa pozitivno utječe na razvoj ruralnih područja koja se bave proizvodnjom vina (Mesić, Lončar i Maksan, 2019.). Kao glavne promjene koje se događaju u ruralnim područjima usred razvijanja vinskog turizma Mesić i sur. (2019) navode sljedeće: povećanje zaposlenosti lokalnog stanovništva, rast investicija, vinarije rade s dobiti te povećavaju prihode od prodaje drugih proizvoda i usluga vezanih uz vinski turizam. Također, Mesić i sur (2019) prema Getzu i Brownu (2006) koji su analizirali čimbenike koji utječu na atraktivnost, navode kako su tri glavna čimbenika vinskog turizma: vinski proizvod (uključuje punu uslugu u vinarijama, vinogradima i na vinskim događajima), privlačnost odredišta (prirodne ljepote, klima, ruralno okruženje) i kulturni proizvod (baština i sama kultura odredišta).

Što se tiče proizvoda vinskog turizma, Koščak (2018) navodi kako se s godinama proizvodi u Europi povećavaju, pogotovo ako se pogleda razvoj vinskih cesta. Ostali proizvodi vinskog turizma navedeni su i objašnjeni u tablici 8.

Tablica 8. Proizvodi vinskog turizma

Proizvod vinskog turizma	Što proizvod sadrži
Vinska cesta	Znak na području vinske regije za otkriće vinograda i vinskih podruma.
Pješačenje po vinogradima	Otkrivanje vinograda obilaskom.
Organizirani obilazak i boravak u vinogradu	Otkrivanje vinograda kroz više turističkih komponenata.
Posjet vinskom podrumu	Posjećivanje poznatih vinskih podruma.
Muzej vina	Predstavljanje vina i prenošenje znanja i kulture.
Festivali	Događaji namijenjeni održavanju lokalnih tradicija.
Profesionalni saloni, sajmovi, promocija prodaje vina	Komercijalne aktivnosti u svrhu poticanja prodaje vina.

Izvor: vlastita izrada autora prema Koščak (2018)

Kada pogledamo broj manifestacija i festivala u RH, može se reći kako u tome dijelu prednjači podneblje Istre i Kvarnera. Jedan od razloga tome jest odlično razvijena infrastruktura vinskih cesta koja povezuju malene gradiće i sela u unutrašnjosti s onima na obali. Istarsko podneblje i vinske ceste kao oblici vinskog turizma nude kušanje raznih međunarodnih i domaćih (autohtonih) sorti („Hrvatske vinarije“, bez dat.).

2.7. Ekološko vinogradarstvo

Jedna vrsta vinogradarstva koja danas postaje sve popularnija jest ekološko vinogradarstvo. To je pokušaj pronalaska takvog načina gospodarenja koji neće štetiti plodnosti tla, kakvoći vode i zdravlju ljudi, a da pritom osigurava i postiže kvalitetne i stabilne prinose (Pokos, 2013). Ciljevi ekološkog vinogradarstva prema Pokos (2013) su sljedeći:

- održavanje i povećanje prirodne plodnosti tla,
- uzgoj zdravih i otpornih biljaka kao preduvjet za proizvodnju bez upotrebe sintetičkih sredstava za zaštitu bilja,
- uzgoj visokokvalitetnog grožđa kao sirovine za vina visoke kakvoće,
- poticanje raznolikosti biljnih i životinjskih vrsta u ekološkom sustavu vinograda,
- smanjenje onečišćenja tla i vode,
- izbjegavanje uporabe biljaka dobivenih genetičkim inženjerstvom i

- stvaranje sigurne egzistencije čovjeka na temelju zdravih životnih uvjeta.

Pošto se radi o ekološkom vinogradarstvu, proizvodnja vina dopuštena je samo od grožđa koje je iz ekološkog uzgoja. To znači da bi proizvod trebao imati povoljna organoleptička svojstva te visoku prehrambenu vrijednost. Uz to, potrebno je sumporastu kiselinu koristiti u najmanjoj mogućoj mjeri. Također, potrebno je izbjeći sva sredstva koja mogu naštetiti okolišu i zdravlju. Od postupaka koji se javljaju kroz cijeli proces proizvodnje vina, u ekološkom vinogradarstvu dopušteno je: centrifugiranje i filtriranje, postupci hlađenja i toplinski postupci, korištenje ugljične kiseline i dušika, kvasci, doslađivanje te za popravak arome korištenje tanina, aktivnog ugljena ili limunske kiseline (Pokos, 2013).

Što se tiče regulative ekološkog vinogradarstva u RH, ona je propisana i organizirana prema Uredbi Vijeća (EZ) br. 834/07 te Pravilnikom o ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji (NN, 19/16). Naprimjer, kada se usporedi 2018. godina sa 2013. godinom broj novih ekoloških proizvođača porastao je za 2766. No, glede ekološkog vinogradarstva, RH jako kasni za razliku od svjetskih trendova. U 2017. godini ukupna površina koja je u RH bila označena kao ekološki vinograd iznosila je 1 010 hektara, što je samo 1,04% u usporedbi s ukupnom poljoprivrednom površinom koja je pod ekološkom proizvodnjom (Kojić, 2019). Kojić (2019) daje i usporedbu s ukupnom površinom vinograda te površina vinograda pod ekološkom proizvodnjom zauzima oko 5% ukupno korištene površine vinograda. U tablici 9. prikazana je površina ekoloških vinograda. Vidljivo je kako se 2021. godine u odnosu na 2018. godinu površina ekoloških vinograda povećala i to za 9,99 postotnih poena.

Tablica 9. Površina ekoloških trajnih nasada (ha) u RH

	2018.	2019.	2020.	2021.
Ekološki vinogradi (ha)	1002	1072	1067	1102

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku (bez dat., c)

2.8. Položaj hrvatske vinarske proizvodnje u Europskoj Uniji

U ovom dijelu opisano je vinogradarstvo RH s obzirom na ostale zemlje članice EU. Samo pristupanje Hrvatske u EU zahtijevalo je dugotrajne pripreme i prilagodbu u svim gospodarskim granama, pa tako i u vinogradarstvu. Prije ulaska u EU samo tržište vina za RH nije bilo toliko otvoreno, tj. moglo se trgovati, ali pod puno većim carinskim pristojbama i tarifama. Nakon ulaska tržište se otvara, ali i to sa sobom nosi probleme konkurentnosti te težeg opstanka (Čačić i sur., 2010.).

Što se tiče Europske Unije, ona je godinama unatrag vodeći proizvođač vina u svijetu, iako podaci u posljednjim godinama ukazuju na pad vinogradarskih površina u zemljama članicama EU. U razdoblju od 2016. do 2020. godine prosječna proizvodnja iznosila je 165 milijuna hektolitara. Naprimjer, prema podacima u 2020. godini na područje EU ulazi 45% svjetskih površina vinograda, koje su davale udio od 64% svjetske proizvodnje, 48% svjetske potrošnje i 7,6% svjetskog izvoza („Europska komisija“, bez dat.).

Nadalje, organizacija samog tržišta vina u EU se kroz godine mijenjala reformama. Prema navodima Europske Komisije (bez dat.) prva zajednička organizacija tržišta (ZOT) osnovana je 1962. Od 1976. do 1978. godine organizacija tržišta postaje intervencionistička, ali sa zabranom sadnje te obaveznom destilacijom viška vina. Nekoliko godina kasnije dolazi do nove reforme kojoj je cilj smanjiti proizvodnju tako da se pojačavaju financijske potpore za napuštanje vinograda. Pred kraj 20. stoljeća, točnije 1999., ojačava se cilj da bude što bolja ravnoteža između ponude i potražnje tako da se proizvođačima omogući proizvodnja koja će biti usklađena sa zahtjevima s većom kvalitetom. Također, konkurentnost je dignuta na višu razinu te se financira restrukturiranje velikog dijela postojećih vinograda. Posljednje dvije reforme provedene su u 21. stoljeću. Prva, 2008. godine, kada EU želi još više poboljšati konkurentnost i jačanje ugleda vina iz područja EU, pojednostavljaju se pravila za upravljanje tržištem te se stavlja naglasak na očuvanje tradicije vinogradarstva. I posljednja reforma dogodila se 2013. godine te je imala za cilj usklađivanje, racionalizaciju i pojednostavnjenje odredbi ZPP-a donesenih u okviru prethodnih reformi („Europska komisija“, bez dat.).

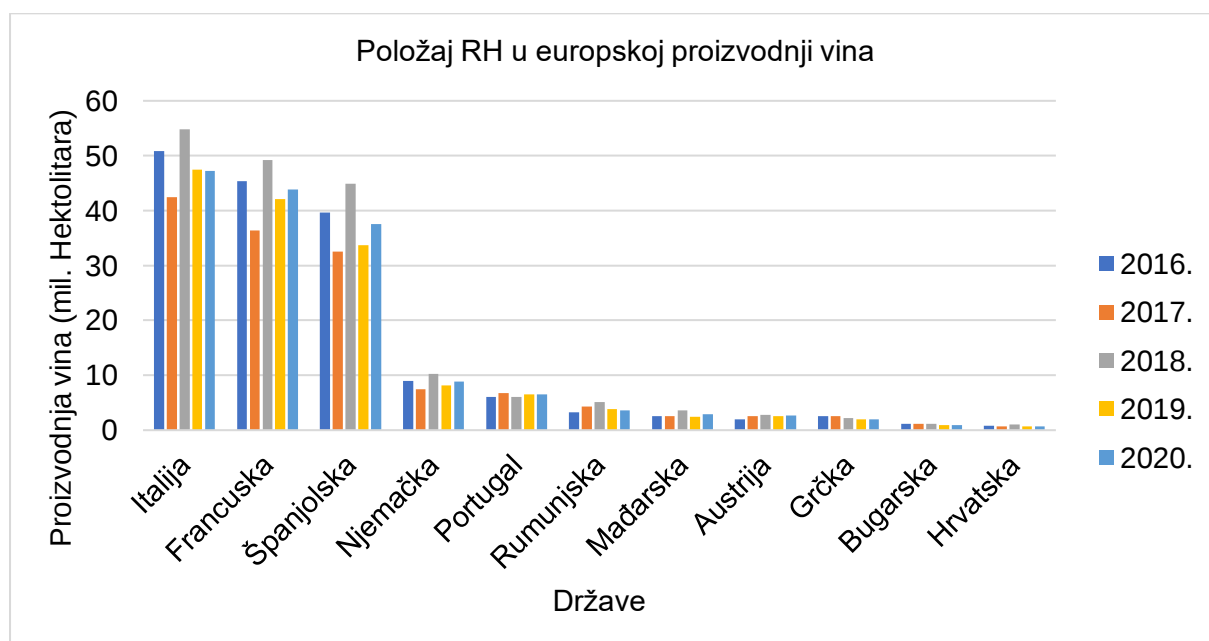
U tablici 10. i na grafikonu 5. prikazan je položaj RH u odnosu na europske države što se tiče proizvodnje vina. RH zauzima jedanaesto mjesto od 27 zemalja članica u EU po proizvodnji vina u EU. Relativno dobru poziciju Hrvatska zauzima zahvaljujući ranije spomenutoj dugoj i bogatoj tradiciji proizvodnje vina. Također veliku zaslugu zasigurno imaju i različiti klimatski i okolišni uvjeti (Preiner i sur., 2021.).

Tablica 10. Položaj RH u europskoj proizvodnji vina

Proizvodnja vina u mil. hektolitara						
Redni broj	Država	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
1.	Italija	50,9	42,5	54,8	47,5	47,2
2.	Francuska	45,4	36,4	49,2	42,1	43,9
3.	Španjolska	39,7	32,5	44,9	33,7	37,5
4.	Njemačka	9	7,5	10,3	8,2	8,9
5.	Portugal	6	6,7	6,1	6,5	6,5
6.	Rumunjska	3,3	4,3	5,1	3,8	3,6
7.	Mađarska	2,5	2,5	3,6	2,4	2,9
8.	Austrija	2	2,5	2,8	2,5	2,7
9.	Grčka	2,5	2,6	2,2	2	2
10.	Bugarska	1,2	1,2	1,1	0,9	0,9
11.	Hrvatska	0,8	0,7	1	0,7	0,7

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima International Organisation of Vine and Wine (2020.)

Grafikon 5. Položaj RH u europskoj proizvodnji vina

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima International Organisation of Vine and Wine (2020.)

3. Analiza djelatnosti proizvodnje vina od grožđa

3.1. Opis podataka, metoda i razreda djelatnosti C1102

Za izradu rada istraživanja korišteni su sekundarni izvori podataka. U svrhu provođenja analize korišteni su podaci o subjektima koji su predali financijske izvještaje Financijskoj agenciji (FINI) za razdoblje od 2018. godine do 2021. godine. Dakle, korišteni su podaci iz temeljnih financijskih izvještaja poduzetnika koji su u referentnoj godini predali iste. Uz navedene podatke, u svrhu što bolje analize, korištena je i stručna i znanstvena literatura.

U prvom dijelu istraživačkog dijela naglasak je na analizi poslovanja odabrane djelatnosti. To obuhvaća analizu osnovnih financijskih pokazatelja. U drugom dijelu fokus je na analizi odrednica tržišne strukture. Obrađena je analiza stanja i kretanje broja poduzeća unutar djelatnosti. Napravljen je uvid u bruto ulazne i izlazne stope te neto stope djelatnosti. Nakon toga analizirana je koncentracija odjeljka (C4 i C8) te Herfindahl – Hirschmanov indeks. Usto, analizirana je i minimalna efikasna veličina u kontekstu broja zaposlenih i ukupnih prihoda te međuovisnost poduzeća, tj. usporedba poduzeća s najvećim prihodima kako bi se lakše odredile barijere pri ulasku i izlasku poduzeća u ovoj djelatnosti.

Odjeljak C11, prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007., odnosi se na proizvodnju pića. Sam odjeljak C11, pripada području C, tj. prerađivačkoj industriji. Unutar područja C i odjeljka C11 smjestila se i djelatnost na kojoj se temelji ovaj rad, C1102 proizvodnja vina od grožđa (NKD, 2007.).

Osim razreda djelatnosti C1102 proizvodnja vina od grožđa, u odjeljak C11 ubrajaju se i sljedeće djelatnosti: C1101, destiliranje, pročišćavanje i miješanje alkoholnih pića, C1103, proizvodnja jabukovače i ostalih voćnih vina, C1104, proizvodnja ostalih nedestiliranih fermentiranih pića, C1105, proizvodnja piva, C1106, proizvodnja slada i C1107, proizvodnja osvježavajućih napitaka; proizvodnja mineralne i drugih flaširanih voda (NKD, 2007.).

Što se tiče same djelatnosti proizvodnje vina od grožđa (C1102) ona uključuje: proizvodnju vina, proizvodnju pjenušavog vina, proizvodnju vina od koncentriranog vinskog mošta, miješanje, pročišćavanje i flaširanje vina i proizvodnju vina s niskim sadržajem alkohola ili bezalkoholnog vina. Ono što se u ovu djelatnost ne ubraja je flaširanje i etiketiranje ako se obavlja u sklopu veletrgovine i ako se obavlja uz naplatu ili na osnovu ugovora (NKD, 2007.).

3.2. Rezultati analize poslovanja djelatnosti C1102

U ovom poglavlju detaljnije je prikazana i objašnjena analiza putem nekoliko financijskih pokazatelja djelatnosti C1102. U analizu su uvrštena dva pokazatelja likvidnosti, dva pokazatelja zaduženosti, jedan pokazatelj aktivnosti i dva pokazatelja profitabilnosti. Za svaki pokazatelj izračunat je prosjek i medijan radi lakše interpretacije. Zbog asimetričnosti distribucija odabranih pokazatelja, medijan je bolji reprezentant od prosječne vrijednosti.

3.2.1. Tekuća likvidnost djelatnosti C1102

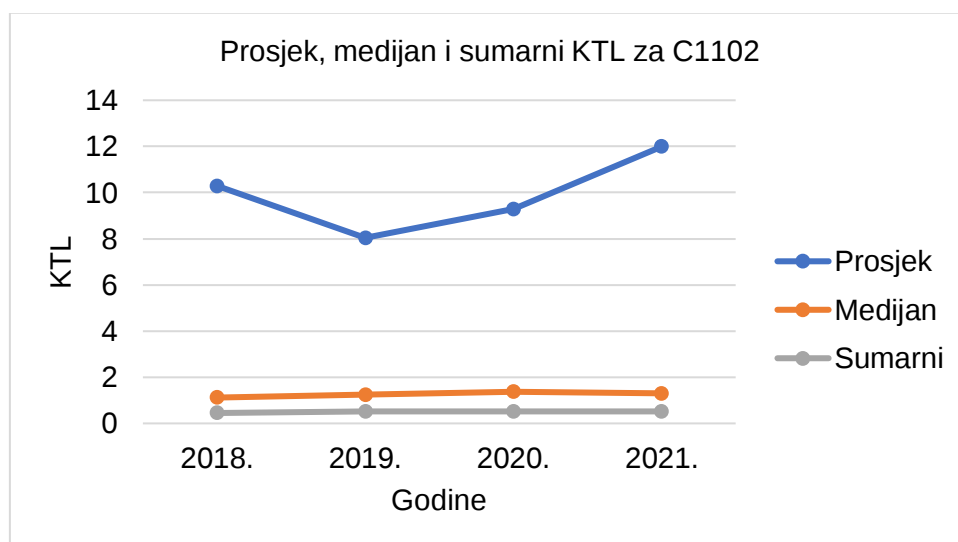
Koeficijent tekuće likvidnosti djelatnosti (KTL) C1102 u odnos stavlja kratkotrajnu imovinu i kratkoročne obveze. U tablici 11., kada se gleda prosjek, može se vidjeti da je KTL veći od dva u svim godinama, ali ako se promatra medijan vidi se kako je medijan u svim godinama promatranog razdoblja manji od dva, no veći od jedan. Ako bi interpretirali medijan u 2018. godini, to znači da je 50% poduzeća unutar djelatnosti C1102 imalo KTL veći od 1,12, dok je drugih 50% poduzeća imalo KTL manje od 1,12. Može se zaključiti kako su u prosjeku poduzeća koja djeluju unutar djelatnosti C1102 sposobna podmirivati kratkoročne obveze iz kratkotrajne imovine. Vidljivo je kako likvidnost u promatranom razdoblju raste, a razlog tome jest što u 2019. i 2020. godini i kratkotrajna imovina i kratkoročne obveze padaju, no kratkotrajna imovina pala je u puno manjoj stopi, nego li su to kratkoročne obveze. Na grafikonu 6. prikazano je kretanje koeficijenta tekuće likvidnosti kroz promatrano razdoblje kroz varijable kao što su prosjek, medijan i sumarni izračun temeljen na kumulativnim vrijednostima svih poduzeća koji su predali financijske izvještaje u referentnoj godini. Što se tiče kretanja sumarnih vrijednosti KTL-a djelatnosti C1102 unutar gledanog razdoblja i stavljanje istog u usporedbu s odjeljkom C11 i područjem C, u tablici 11. vidi se kako najveći koeficijent tekuće likvidnosti u gledanom razdoblju ima područje C, u 2021. godini i taj koeficijent iznosi 1,39. Kada je taj koeficijent veći od 1 znači da su poduzeća sposobna podmirivati kratkoročne obaveze iz kratkotrajne imovine, što je ovdje slučaj samo kod cijelog područja. Gledajući sumarne koeficijente tekuće likvidnosti za odjeljak C11 i djelatnost C1102, može se zaključiti kako koeficijent nije dovoljno velik, odnosno ne prelazi 1 i kratkoročne obveze se ne mogu podmiriti samo iz kratkotrajne imovine.

Tablica 11. Koeficijent tekuće likvidnosti djelatnosti C1102 u razdoblju 2018. – 2021.

KTL	2018.	2019.	2020.	2021.
Prosjeak	10,28	8,04	9,29	11,99
Medijan	1,12	1,24	1,37	1,29
Sumarni C1102	0,45	0,52	0,52	0,52
Sumarni C11	0,79	0,92	0,84	0,88
Sumarni C	1,13	1,21	0,84	1,39

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

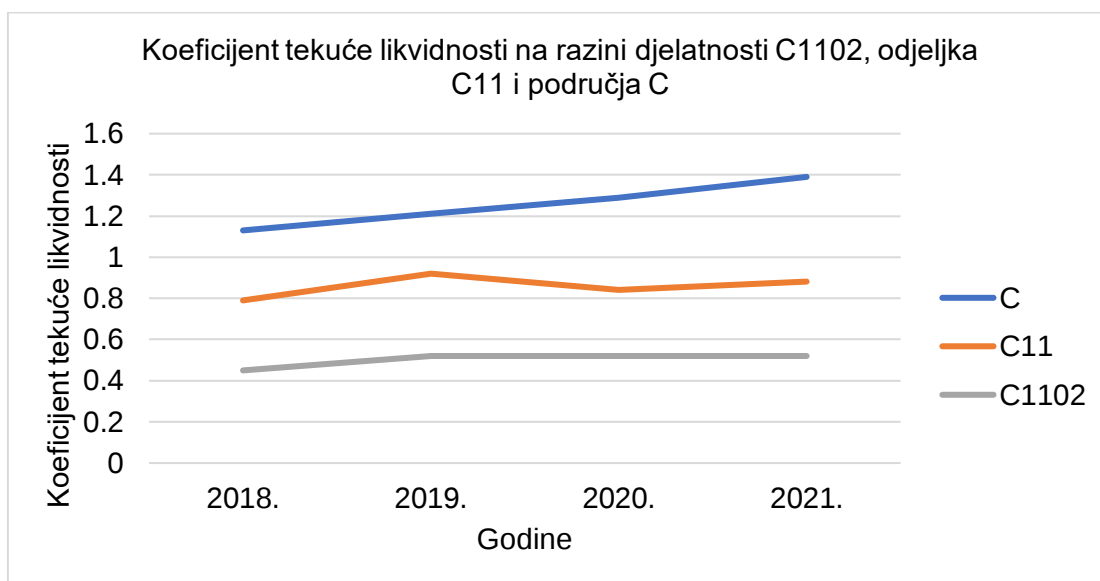
Grafikon 6. Koeficijent tekuće likvidnosti djelatnosti C1102 u razdoblju 2018. – 2021.

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Na grafikonu 7. prikazani su podaci iz tablice 11. s koeficijentima tekuće likvidnosti. Na grafikonu 7. vidljivo je kretanje ovog koeficijenta. Vidljivo je kako se koeficijenti područja C, odjeljka C11 i razreda djelatnosti C1102 ne sijeku, odnosno postoje velike razlike između njih. Područje C ima najvišu likvidnost s tendencijom rasta u promatranom razdoblju. Što se tiče odjeljka C11, likvidnost je promjenjiva. U prvoj godini koeficijent je porastao, što je postotni porast od 16,46% u odnosu na 2018. godinu, da bi u 2020. pao za 8,70%, te u 2021. godini u odnosu na 2020. godinu opet porastao i to za 4,76%. Ako se pogleda linija za djelatnost C1102 može se vidjeti kako je prve godine zabilježen lagani porast, dok u ostale tri godine bilježi stagnaciju odnosno zadržava koeficijent tekuće likvidnosti na 0,52. Samo 2019. godine dogodila se promjena u odnosu na godinu prije (2018.) i to se tekuća likvidnost povećala za 15,56%.

Grafikon 7. Koeficijent tekuće likvidnosti na razini djelatnosti C1102, odjeljka C11 i područja C

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

3.2.2. Financijska stabilnost djelatnosti C1102

Koeficijent financijske stabilnosti u odnos stavlja dugotrajnu imovinu s kapitalom uvećanim za dugoročne obveze. Navedeni pokazatelj bi trebao biti manji od jedan (Mesarić, 2009). U tablici 12. može se vidjeti prosjek, medijan i sumarni izračun koeficijenta financijske stabilnosti skupine C27.1. Vidljivo je kako postoji velika razlika između prosjeka i medijana tijekom promatranih godina pa će se kao relevantnije uzeti obrazloženje medijana. Najmanji medijan jest u 2021. godini i iznosi 0,43, što znači da 50% ili više poduzeća 43% kapitala i dugoročnih obveza koriste za financiranje dugotrajne imovine, dok se ostatak koristi za financiranje kratkotrajne imovine. Od početka do kraja promatranog razdoblja vidljivo je kako se financijska stabilnost poboljšavala. Razlog tome jest što svake godine dugoročne obveze rastu dok se dugotrajna imovina nije previše mijenjala. Na grafikonu 8. prikazano je kretanje koeficijenta financijske stabilnosti kroz prosjek, medijan i sumarni izračun. Vidljivo je kako medijan i sumarni izračun imaju silaznu putanju, dok za prosjek možemo reći kako varira kroz godine. Medijan koeficijenta financijske stabilnosti kroz godine pada, točnije, ako se pogleda medijan u 2021. godini u odnosu na 2018. godinu, medijan se smanjio za 18,87%. Usporedba koeficijenta financijske stabilnosti za područje C, odjeljak C11 i djelatnost C1102 također je prikazana u tablici 12. Da je područje, odjeljak ili djelatnost likvidnije i financijski stabilnije koeficijent financijske stabilnosti mora biti što manji. Za razliku od ranije gdje odjeljak C11 i djelatnost C1102 nisu zadovoljavali normu (koeficijent tekuće likvidnosti barem veći od 1), ovdje svi koeficijenti iz područja, odjeljka i djelatnosti su barem manji od 1 te ih se može

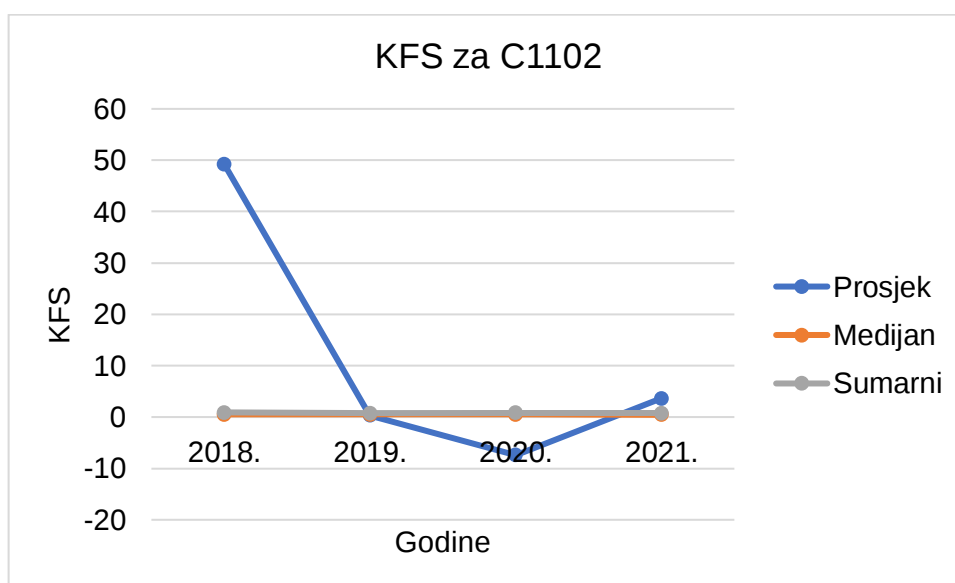
smatrati likvidnim i financijski stabilnim. Najniže koeficijente u globalu bilježi područje C, no i djelatnost se može pohvaliti niskim koeficijentom financijske stabilnosti što znači da je sve više prisutno učešće radnog kapitala.

Tablica 12. Koeficijent financijske stabilnosti za C1102 u razdoblju 2018. - 2021.

KFS	2018.	2019.	2020.	2021.
Prosjek	49,22	0,31	-7,43	3,61
Medijan	0,53	0,52	0,48	0,43
Sumami C1102	0,91	0,77	0,79	0,78
Sumami C11	0,85	0,84	0,88	0,87
Sumami C	0,81	0,81	0,79	0,75

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Grafikon 8. Koeficijent financijske stabilnosti za C1102

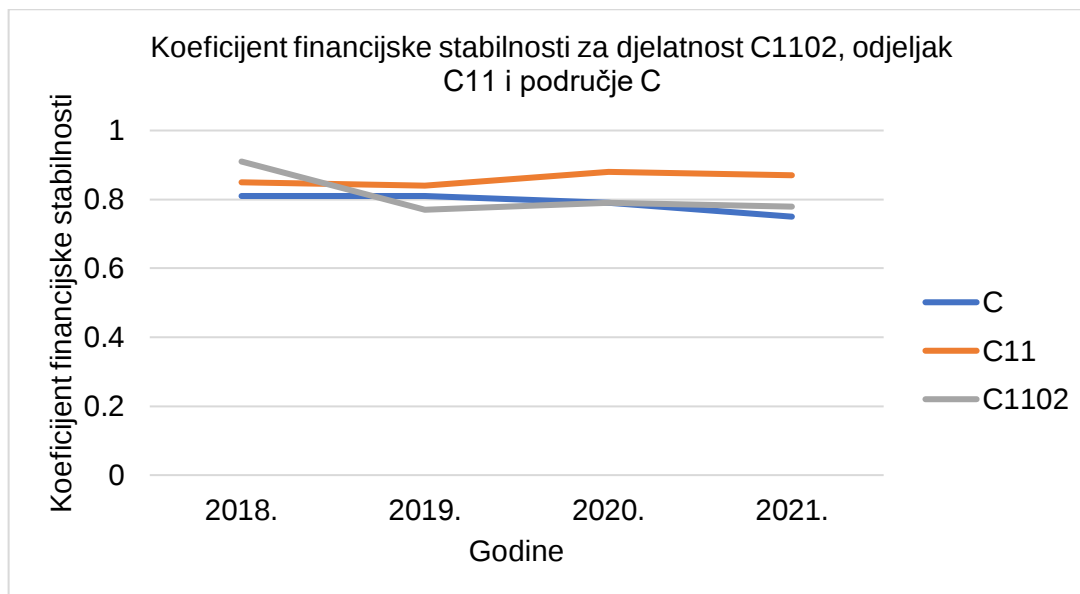

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Na grafikonu 9. prikazani su podaci za koeficijent financijske stabilnosti iz tablice 12. Za razliku od ranije objašnjenog grafikona 7. (KTL), ovdje se vidi kako se koeficijenti financijske stabilnosti između gledanih varijabla kreću jedan uz drugoga, štoviše, prepliću se. Područje C kroz godine bilježi tendenciju pada, što je dobro ako se gleda koeficijent financijske stabilnosti. Što se tiče odjeljka C11, u prvoj godini koeficijent je pao za 1,18%, da bi u 2020. porastao za 4,76% i u 2021. godini opet se smanjio za 1,14%. Isto tako vidljivo je kako je koeficijent financijske stabilnosti upravo kod odjeljka C11 najveći u svakoj godini gledanog razdoblja, osim

prvoj. I ako se pogleda linija za djelatnost C1102 može se vidjeti kako je prve godine zabilježen veliki pad koeficijenta i to za 15,38%, dok se u ostale tri godine ne bilježi niti drastičan porast, a niti pad, već se kreće oko 0,78.

Grafikon 9. Koeficijent financijske stabilnosti za djelatnost C1102, odjeljak C11 i područje C

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

3.2.3. Koeficijent zaduženosti djelatnosti C1102

Da bi se izračunao pokazatelj koeficijent zaduženosti, u odnos je trebalo staviti ukupne obveze s ukupnom imovinom. U tablici 13. prikazan je prosjek, medijan i sumarni izračun za koeficijent zaduženosti. Ponovno, velika je razlika između prosjeka i medijana u svim godinama. Na grafikonu 10. može se vidjeti kako prosjek do 2020. bilježi uzlazni trend, da bi u 2021. drastično porastao, zbog toga što neka poduzeća imaju visok koeficijent zaduženosti. Pa tako naprimjer poduzeće Vina Lisjak u 2021. godini ima koeficijent zaduženosti 3042,04, Enjingi d.o.o. ima 516,01 i Pavlečić d.o.o. 414, 25. Medijan realnije prikazuje rezultate stupnja zaduženosti kroz godine jer je manje osjetljiv na utjecaje poduzeća koja jako odskakuju od većine, takozvane izdvojenice. Na grafikonu 10. može se vidjeti kretanje medijana te je vidljivo kako medijan tijekom godina bilježi negativan trend, odnosno bilježi pad. Ako se pogleda medijan iz 2021. u odnosu na 2018. godinu vidljivo je kako se dogodilo smanjenje za 21,25%. Distribucija je pozitivno asimetrična jer je prosjek u svim godinama veći od medijana te malo poduzeća ima velike stupnjeve zaduženosti. Nadalje, u tablici 13. prikazana je usporedba koeficijenta zaduženosti za djelatnost C1102, odjeljak C11 i područje C u promatranom razdoblju. Koeficijent zaduženosti pokazuje nam koliko se imovine financira iz tuđeg kapitala

te bi taj koeficijent trebao biti 0,5 ili manji, što bi značilo da je imovina područja, odjeljka ili djelatnosti najmanje dva puta veća od obaveza. Po koeficijentima iz tablice 13. vidljivo je kako je samo u području C i to samo 2021. godine taj koeficijent manji od 0,5 što znači da imovina nije dvaput veća od obaveza u niti jednoj godini osim te 2021. i to samo u cijelom području C. Ukupno gledajući područje C vidljivo je kako se koeficijenti kreću blizu 0,5, ali u prve tri godine su ipak malo iznad te razine. Kada bi pogledali samu djelatnost C1102 (sumarno gledajući), vidljivo je kako su ti koeficijenti puno veći nego što bi zapravo trebali biti. Kroz sve 4 godine koeficijenti se kreću oko 1,15 što znači da se dosta imovine financira iz tuđeg kapitala. Kada se pogleda odjeljak C11 vidi se kako se koeficijenti kreću od između 0,7 i 0,8.

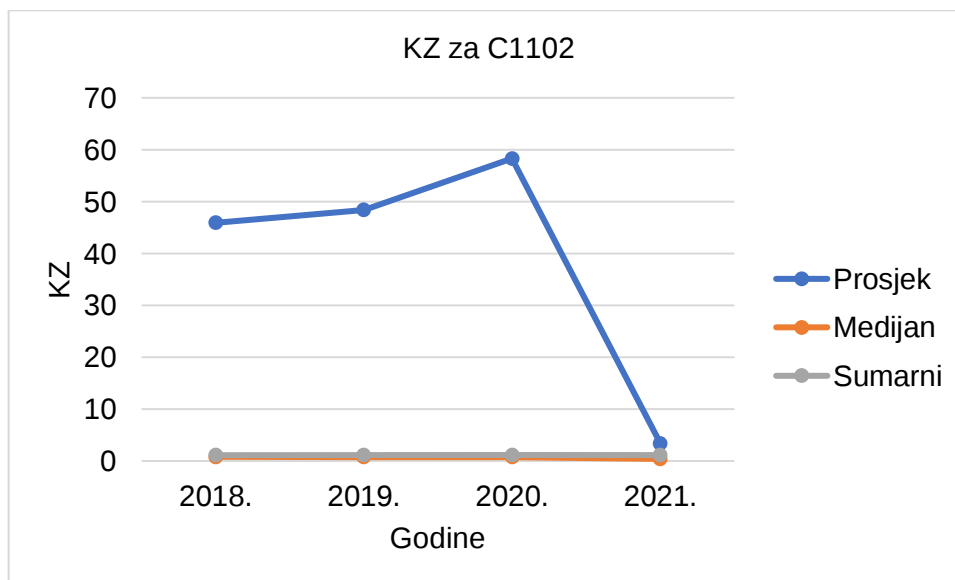
Tablica 13. Koeficijent zaduženosti C1102 za razdoblje 2018. - 2021.

KZ	2018.	2019.	2020.	2021.
Prosjek	45,93	48,38	58,30	3,43
Medijan	0,8	0,78	0,76	0,63
Sumarni C1102	1,14	1,13	1,15	1,13
Sumarni C11	0,7	0,78	0,78	0,74
Sumarni C	0,53	0,53	0,51	0,49

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski

rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Grafikon 10. Koeficijent zaduženosti za C1102 u razdoblju 2018. - 2021.

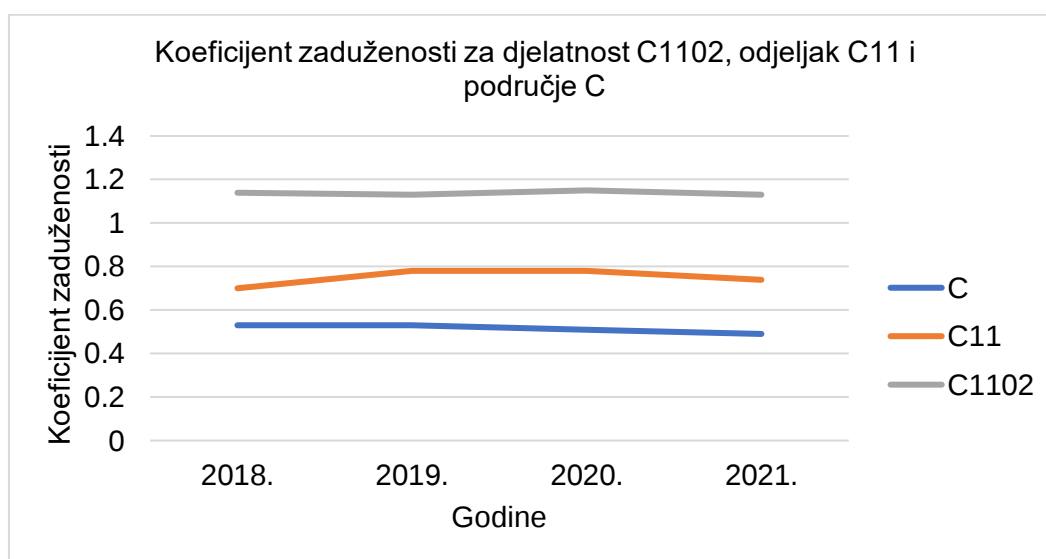

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski

rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Na grafikonu 11. prikazani su sumarni podaci iz tablice 13. Kao što je i ranije objašnjeno, vidi se kako krivulja područja C najniže gravira, dok je najgornja krivulja, krivulja djelatnosti C1102. Što se tiče tendencija, u području C u prve dvije gledane godine nema promjena. U 2020. godini koeficijent zaduženosti se smanjuje za 3,78% te isto tako u 2021. godini u odnosu na 2020. godinu sumarni koeficijent zaduženosti područja C smanjuje se za 3,92%. Što se tiče odjeljka C11, vidljiv je rast nakon prve godine i to za 11,42%. U 2020. godini nema nikakvih promjena, dok je zadnje godine zabilježeno smanjenje za 5,13%.

Grafikon 11. Koeficijent zaduženosti za djelatnost C1102, odjeljak C11 i područje C

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

3.2.4. Koeficijent financiranja djelatnosti C1102

Drugi pokazatelj koji je potrebno spomenuti je koeficijent financiranja, koji je izračunat tako da se u odnos stavi kapital s ukupnim obvezama. Za djelatnost je bolje da je taj pokazatelj što manji, odnosno da na jednu kunu kapitala dolazi što manje obveza. U tablici 14. vidljivo je kako prosjek iz godine u godinu pada, sve do 2020. kada dolazi do vrhunca te poprima negativnu vrijednost. Prosjek u 2020. godini odlazi u minus iz razloga što veći broj poduzeća unutar djelatnosti C1102 ima negativni kapital. Nakon 2020., prosjek se stabilizirao te opet poprima pozitivnu vrijednost. Kod medijana možemo vidjeti kako kao i kod stupnja zaduženosti bilježi silazni trend. Ako se pogleda medijan iz 2021. u odnosu na 2018. godinu vidljivo je kako se dogodilo smanjenje za 33,33%. Distribucija je pozitivno asimetrična jer je prosjek u većini godina veći od vrijednosti dobivenog medijana. Na grafikonu 12. vidi se kako medijan i sumarni imaju blagu silaznu putanju. U tablici 14. prikazani su sumarni koeficijenti financiranja za djelatnost C1102, odjeljak C11 i područje C. Odmah na početku može se

primijetiti kako djelatnost C1102 kroz cijelo gledano razdoblje ima vrijednost veću od 1. Što se tiče odjeljka C11, vidljivo je kako je vrijednost koeficijenta financiranja ispod 1 samo u 2018. godini, dok je sljedećih godina taj koeficijent vrlo visok što znači da postoji puno više financiranja tuđim nego vlastitim kapitalom. No, kada se pogleda cijelo područje C, vidi se kako je u cijelom promatranom razdoblju vrijednost zadovoljavajuća, odnosno manja od 1 što bi značilo da postoji mogućnost zaduživanja unutar cjelokupnog područja C.

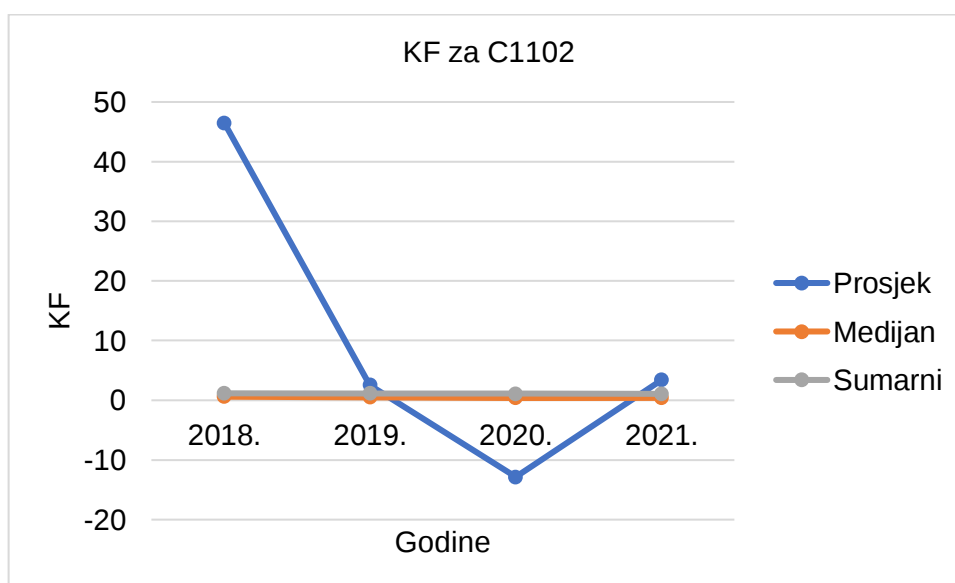
Tablica 14. Koeficijent financiranja C1102 za razdoblje 2018. - 2021.

KF	2018.	2019.	2020.	2021.
Prosjek	46,51	2,58	-12,84	3,43
Medijan	0,6	0,53	0,43	0,4
Sumami C1102	1,17	1,16	1,13	1,08
Sumami C11	0,9	1,64	1,53	1,08
Sumami C	0,8	0,83	0,76	0,74

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski

rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Grafikon 12. Koeficijent financiranja C1102 za razdoblje 2018. - 2021.

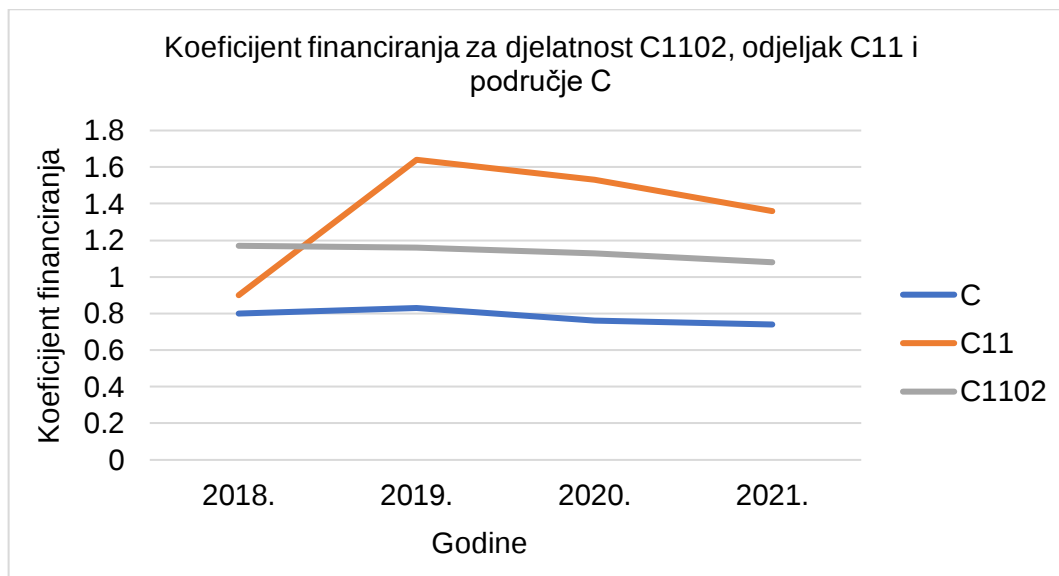
Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski

rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Na grafikonu 13. prikazani su podaci iz tablice 14. pomoću linijskog prikaza. Vidljivo je kako najniže vrijednosti drži područje C, a najnižu vrijednost ima u 2021. godini (0,74). Što se tiče odjeljka C11 vidi se veliki porast koeficijenta financiranja na prijelazu iz 2018. godine na 2019. godinu i on iznosi 89,22%. Nakon toga bilježi se pad od 6,71% te zadnje godine još

značajnije smanjenje u odnosu na 2020. godinu koje iznosi 29,41%. Ako se pogleda djelatnost C1102, ona u promatranom razdoblju bilježi blagu tendenciju pada. U 2021. godini u odnosu na 2018. godinu dogodilo se smanjenje za 7,69%.

Grafikon 13. Koeficijent financiranja za djelatnost C1102, odjeljak C11 i područje C

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

3.2.5. Koeficijent obrtaja ukupne imovine djelatnosti C1102

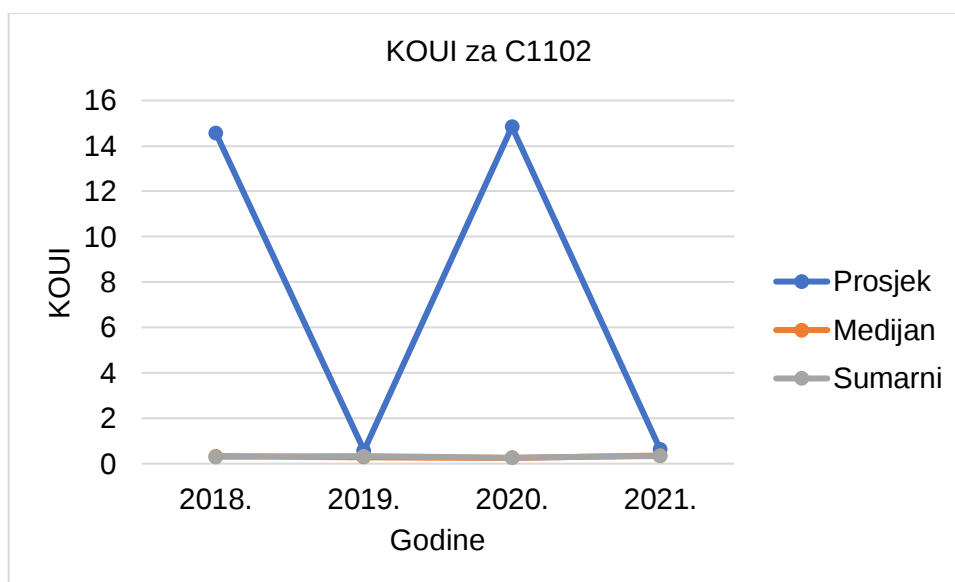
Kako bi se dobio podatak koliko puta djelatnost C27.1 tijekom godine uspije okrenuti ukupnu imovinu, za te potrebe izračunat je koeficijent obrtaja ukupne imovine. U tablici 15. prikazan je prosjek, medijan i sumarni izračun koeficijenta obrtaja ukupne imovine u razdoblju 2018. – 2021. Vidljivo je kako u razdoblju od 2018. do 2021. godine medijan i prosjek bilježe vrlo različite vrijednosti. Niti u jednoj godini, medijan koeficijenta obrtaja ukupne imovine kod djelatnosti C1102 ne iznosi više od jedan, što znači da poduzeća unutar djelatnosti C1102 godišnje ne okrenu svoju imovinu barem jedanput. Što se tiče prosjeka, on više od 1 iznosi u 2018. i 2020. godini. Na grafikonu 14. prikazano je kretanje prosjeka, medijana i sumarnog izračuna tijekom promatranih godina. Na grafikonu 14. vidimo kako je prosjek veći od medijana, što znači da je distribucija pozitivno asimetrična. Analizom koeficijenta obrtaja ukupne imovine došlo se do zaključka kako nije ostvareno više prihoda nego što je uloženo u ukupnu imovinu. Razlog tome je što je medijan svake od promatranih godina manji od jedan. Vidljivo je kako sumarne vrijednosti koeficijenta obrtaja ukupne imovine najveće vrijednosti poprimaju u području C u svim promatranim godinama, dok se najmanje vrijednosti obrtaja imovine nalaze u djelatnosti C1102.

Tablica 15. Koeficijent obrtaja ukupne imovine C1102 za razdoblje 2018. - 2021.

KOUI	2018.	2019.	2020.	2021.
Prosjek	14,57	0,58	14,84	0,62
Medijan	0,32	0,28	0,25	0,36
Sumami C1102	0,3	0,32	0,26	0,34
Sumami C11	0,82	0,61	0,55	0,65
Sumami C	0,93	0,91	0,85	0,92

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

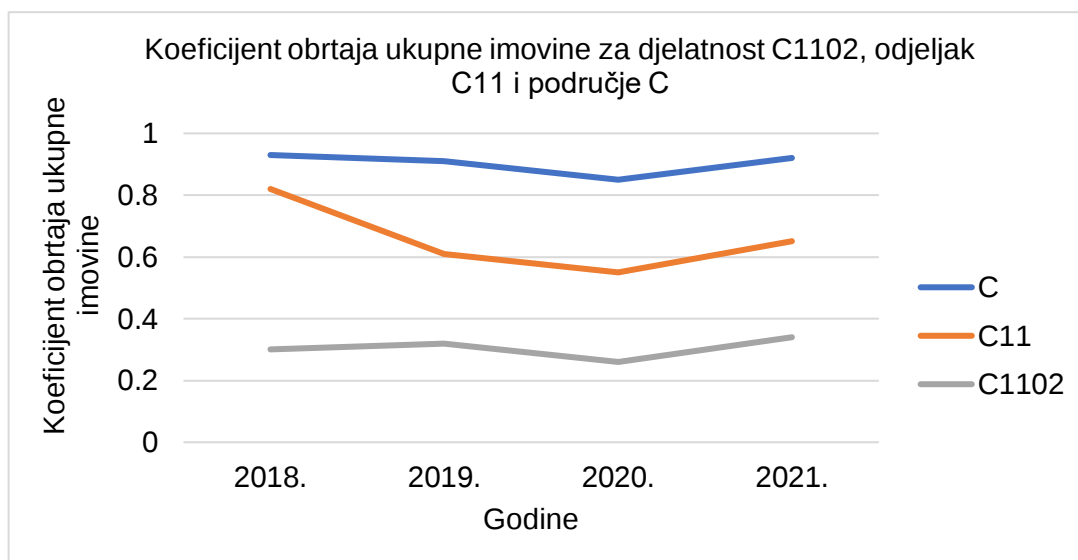
Grafikon 14. Koeficijent obrtaja ukupne imovine C1102 za razdoblje 2018. - 2021.

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Na grafikonu 15. prikazano je kretanje koeficijenta obrtaja ukupne imovine. Sumarne vrijednosti koeficijenta obrtaja ukupne imovine za područje C u prvim godinama bilježe smanjenje i to za 8,60%, dok se 2021. godine u odnosu na 2020. godinu koeficijent obrtaja ukupne imovine povećava za 8,26%. Slično kretanje kao i kod područja C ima i odjeljak C11. Koeficijent obrtaja ukupne imovine u 2020. godini u odnosu na 2018. godinu smanjio se za 32,93%, dok se 2021. godine povećao za 18,18%. Što se tiče djelatnosti C1102 koja ima najmanje vrijednosti, koeficijent obrtaja ukupne imovine 2019. godine povećao se za 6,67%, u 2020. godini se smanjio za 18,75% te se u 2021. godini ponovno povećao za 30,77%.

Grafikon 15. Koeficijent obrtaja ukupne imovine za djelatnost C1102, odjeljak C11 i područje C

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

3.2.6. Rentabilnost ukupne imovine – neto za djelatnost C1102

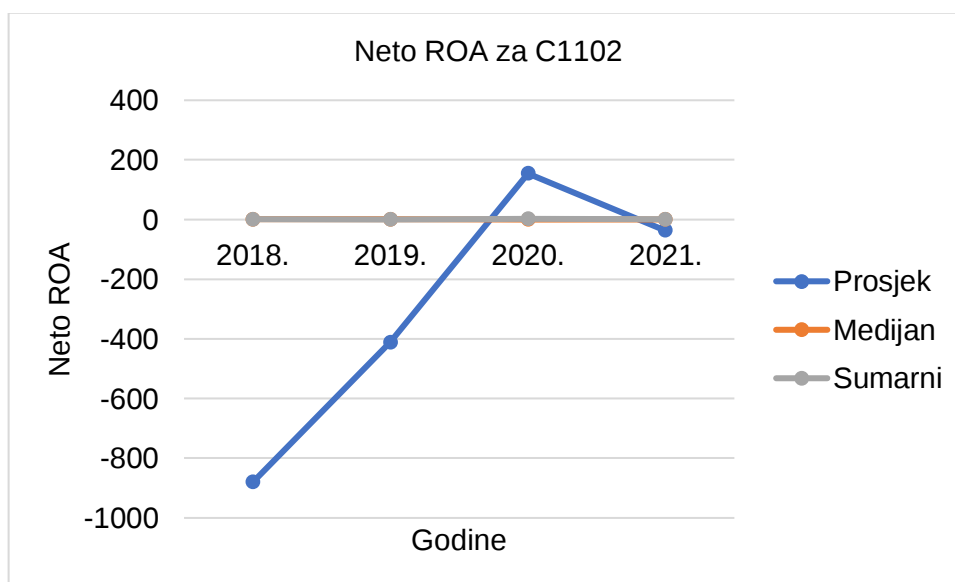
U sklopu profitabilnosti djelatnosti C1102 analizirana je neto rentabilnost imovine i rentabilnost vlastitog kapitala. Tablica 16. prikazuje prosjek, medijan i sumarni izračun za neto rentabilnost imovine. Gledajući prosjek vidljivo je kako on varira tijekom promatranih godina. Prema prosjeku, 2018., 2019. i 2021. godine neto ROA djelatnosti C1102 je negativnog predznaka što znači da ta skupina, tj. poduzeća te djelatnosti ne ostvaruju zaradu ni za vlasnike, ni za vjerovnike, ni za državu. Tih godina mnoga poduzeća ne ostvaruju zaradu za vlasnike, vjerovnike i državu. Zatim, prema prosjeku, neto ROA 2020. godine iznosi 154,39 postotna poena. Medijan realnije prikazuje kretanje ROA-e tijekom promatranih razdoblja. Na grafikonu 16. vidljivo je kako se medijan u 2020. godini za razliku od 2018. godine smanjio za 10,34%, dok se u 2021. godini medijan neto ROA-e povećao. Što se tiče sumarne neto rentabilnosti imovine u tablici 16. vidljivo je kako su vrijednosti djelatnosti C1102 vrlo niske u odnosu na odjeljak C11 i područje C. U većini gledanih godina najveću vrijednost neto ROA poprima u odjeljku C11, dok samo u 2021. godini najveća je vrijednost u području C.

Tablica 16. Rentabilnost ukupne imovine - neto ROA za C1102 u razdoblju 2018. - 2021.

Neto ROA	2018.	2019.	2020.	2021.
Prosjek	-880,31%	-411,3%	154,39%	-36,60%
Medijan	0,3674%	0,3612%	0,0086%	0,4795%
Sumami C1102	0,69%	0,32%	2,5%	0,43%
Sumami C11	4,17%	4,98%	2,55%	6,09%
Sumami C	2,49%	3,52%	3,46%	4,97%

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Grafikon 16. Rentabilnost ukupne imovine - neto ROA za C1102 u razdoblju 2018. - 2021.

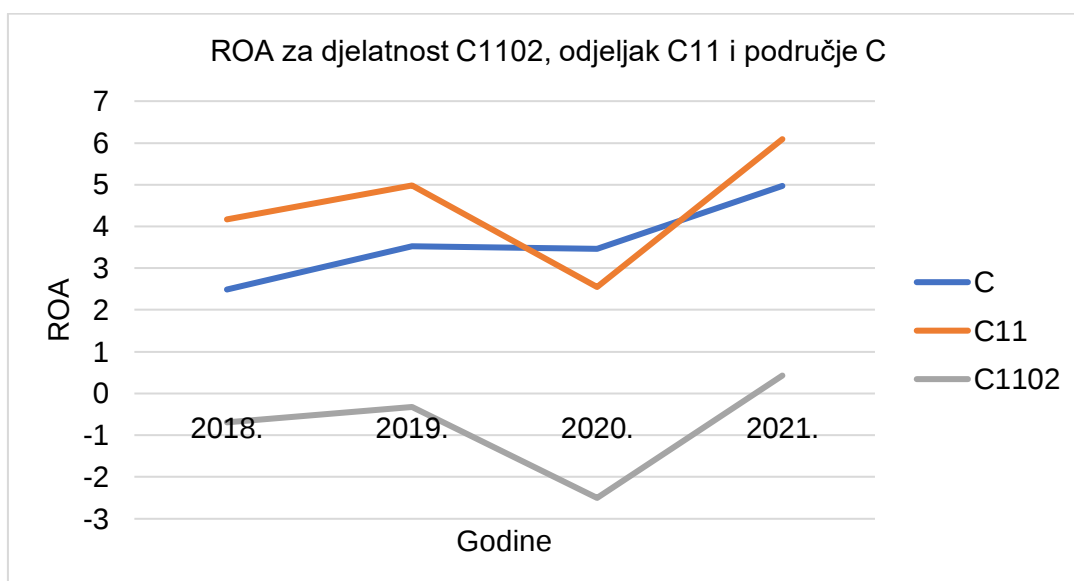

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Na grafikonu 17. prikazani su tablični podaci (tablica 16.) u grafičkom obliku. Vidljivo je kako se neto ROA vrijednosti za djelatnost C1102 kreću daleko od sumarnih vrijednosti neto ROA-e odjeljka C11 i područja C. Što se tiče same linije kretanja, neto ROA kod svih gledanih parametara nema izrazito točnu liniju, već linija za sva tri parametra varira. Neto ROA područja C u 2019. povećala se u odnosu na 2018. godinu za 41,37%, u 2020. godini neto ROA se smanjila za 1,70% te se u 2021. godini opet povećala i to za 43,64%. Odjeljak C11 također ima različite postotne promjene u gledanom razdoblju. Neto ROA u 2019. godini raste za 19,42%, u 2020. godini se smanjuje za 48,80% te u 2021. godini ponovno raste i to za 138,82%. I posljednje gledane sumarne vrijednosti su vrijednosti djelatnosti C1102. U 2019.

godini sumarna neto ROA djelatnosti C1102 smanjuje se za 53,62%, u 2020. godini povećava se za 681,25%, te 2021. godine se ponovno smanjuje za 82,8%.

Grafikon 17. ROA za djelatnost C1102, odjeljak C11 i područje C

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

3.2.7 Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE) djelatnosti C1102

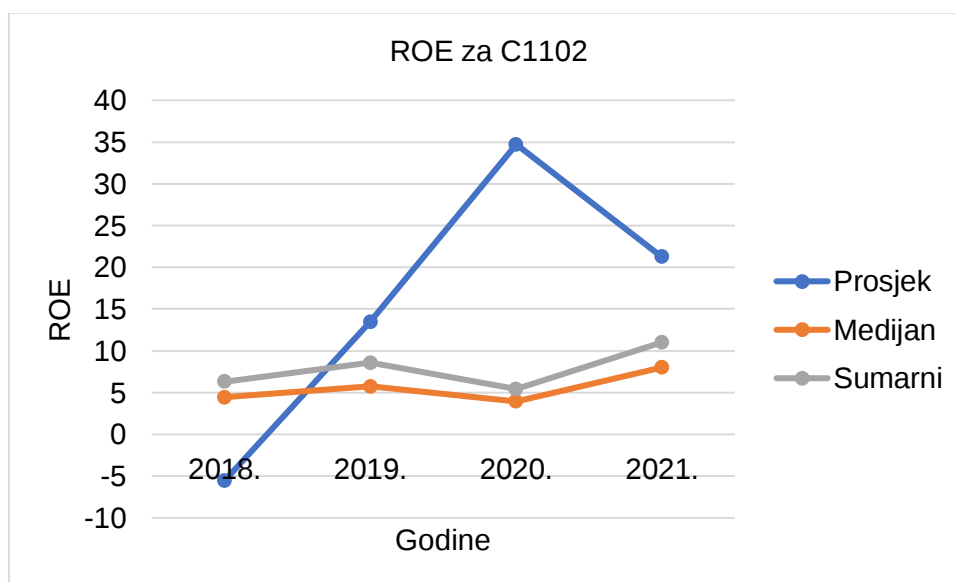
U tablici 17. prikazana je rentabilnost vlastitog kapitala. Smatra se da medijan realnije prikazuje rezultat ROE. Vidljiva su kretanja prosjeka, medijana i sumarnih izračuna za bruto rentabilnost kapitala. Kroz godine prosjek rentabilnosti kapitala bilježi uzlazni trend sve do kraja 2020. godine, dok se u 2021. godini smanjuje za 38,80%. Ako se pogleda medijan, može se vidjeti kako medijan kroz promatrano razdoblje varira. U 2019. godini povećao se za 28,76%, u 2020. godini se smanjio za 31,24%, te u 2021. godini bilježi najveći porast od čak 103,30%. U tablici 17. prikazani su i podaci o sumarnim vrijednostima rentabilnosti vlastitog kapitala za C1102, C11 i C. Vidljivo je kako su sve sumarne vrijednosti rentabilnosti vlastitog kapitala pozitivne. Najveće vrijednosti u svim godinama bilježi odjeljak C11, dok najniže vrijednosti bilježi djelatnost C1102. To znači da se unutar cijelog odjeljka C11 vlasnicima najviše vraća na uloženi kapital.

Tablica 17. ROE za djelatnost C1102 u razdoblju 2018. - 2021.

ROE	2018.	2019.	2020.	2021.
Prosjek	-5,54%	13,48%	34,72%	21,25%
Medijan	4,45%	5,73%	3,94%	8,01%
Sumami C1102	6,3%	8,56%	5,43%	11,02%
Sumami C11	25,93%	19,43%	14,49%	19,88%
Sumami C	11,98%	11,47%	13,17%	13,10%

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

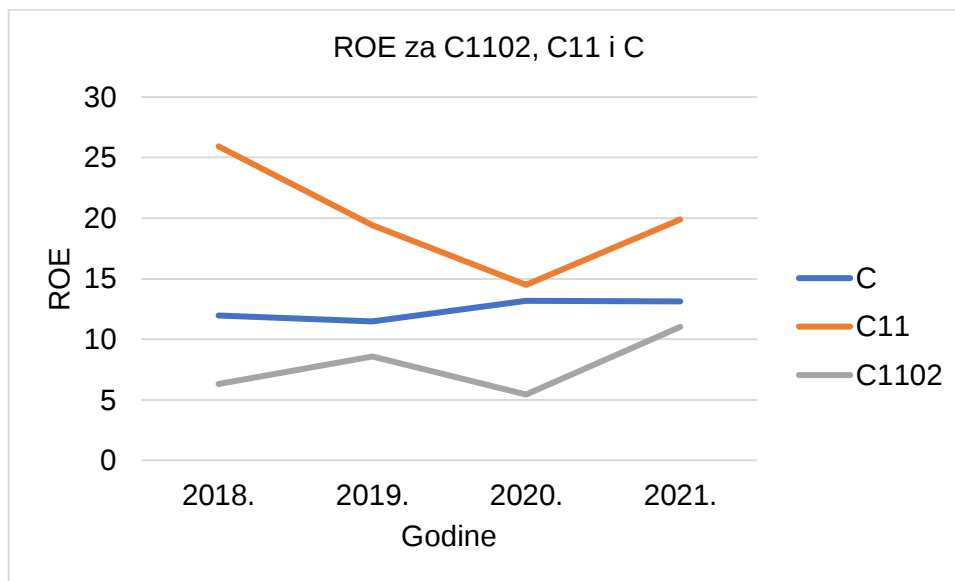
Grafikon 18. ROE za djelatnosti C1102 u razdoblju 2018. - 2021.

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Na grafikonu 19. prikazana su kretanja sumarnih vrijednosti rentabilnosti vlastitog kapitala za C1102, C11 i C. Što se tiče djelatnosti C1102, vidljivo je kako je najviša točka u 2021. godini, dok je najniža godinu ranije. ROE područja C u 2019. smanjila se u odnosu na 2018. godinu za 4,26%, u 2020. godini ROE za područje C se povećala za 14,82% te se u 2021. godini opet smanjila, ali samo za 0,53%. Odjeljak C11 također ima različite postotne promjene u gledanom razdoblju. ROE u 2019. godini se smanjuje za 25,07%, u 2020. godini se smanjuje za 25,43%, te u 2021. godini se povećava za 37,20%. I posljednje gledane sumarne vrijednosti su vrijednosti djelatnosti C1102. U 2019. godini sumarna ROE djelatnosti C1102 povećava se za 35,87%, u 2020. godini smanjuje se za 36,57% te 2021. godine se ponovno povećava za 102,95%.

Grafikon 19. ROE za C1102, C11 i C

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

4. Rezultati analize pokazatelja tržišne strukture djelatnosti C1102

Ovo poglavlje prikazuje poslovnu demografiju poduzeća djelatnosti C1102. Prikazano je stanje i kretanje broja aktivnih poduzeća s obzirom na njihovu veličinu. Analizirane su bruto i neto izlazne stope s obzirom na veličinu poduzeća. Podacima s Državnog zavoda za statistiku provedena je analiza rođenja, smrti i stope preživljavanja poduzeća. Nadalje je prikazan koeficijent koncentracije i Herfindahl – Hirschmanov indeks. Sukladno tome određena je tržišna koncentracija odabrane djelatnosti, tj. djelatnosti C1102. Isto tako će se analizirati minimalna efikasna veličina kako bi se vidjelo postoje li barijere ulaska poduzeća u djelatnost. Na kraju je opisana međuovisnost poduzeća unutar djelatnosti C1102. Kako bi se prikazala međuovisnost unutar odabrane djelatnosti, opisana su najznačajnija poduzeća iz navedene djelatnosti. Na kraju, prikazana je diferenciranost proizvoda i postojanje supstituta unutar djelatnosti C1102.

4.1. Poslovna demografija

Poslovna demografija podrazumijeva broj aktivnih poduzeća, broj zaposlenih osoba u tim poduzećima, populaciju rođenja poduzeća, populaciju smrti poduzeća, preživjela poduzeća, stopu preživljavanja novorođenih poduzeća te teritorijalni ustroj. Aktivno poduzeće jest poduzeće koje je registrirano u Statističkom poslovnom registru i koje je bilo aktivno barem jedan dio izvještajne godine. Rođenja poduzeća prikazuje sva poduzeća koja su ekonomsku aktivnost pokrenula u izvještajnoj godini. Populacija smrti poduzeća su poduzeća koja dvije uzastopne godine nisu imala ekonomske aktivnosti, no tu ne spadaju poduzeća koja su se pripojila drugom poduzeću, tj. gdje je došlo do procesa spajanja i pripajanja. Preživjelo poduzeće je ono koje nije prekidalo svoju aktivnost tijekom godina od kada se je rodilo. Stopa preživljavanja novorođenih poduzeća je broj poduzeća koja su rođena u nekoj godini stavljena u omjer s poduzećima koja su preživjela do određene godine (Državni Zavod za Statistiku, 2022., b).

4.1.1. Stanje i kretanje broja poduzeća unutar C1102

Ako se pogleda stanje aktivnih poduzeća unutar djelatnosti C1102, može se zaključiti kako nema velikih poduzeća. U tablici 18. prikazan je ukupan broj, te broj mikro, malih i srednjih poduzeća za djelatnost C1102. Uz to prikazan je i ukupan broj poduzeća unutar odjeljka C11, područja C i RH. Tijekom promatranog razdoblja najviše ima mikro poduzeća unutar djelatnosti C1102, zatim slijede mala poduzeća te naposljetku srednja poduzeća. Najviše poduzeća

unutar djelatnosti C1102 bilo je 2021. godine kada je postojalo ukupno 273 poduzeća. Najviše mikro poduzeća također je bilo 2021. godine, dok ih je najmanje bilo u 2018. i 2019. godini. Broj malih poduzeća je prve dvije godine bio jednak, najveći je bio u 2020. godini i iznosio je 39, a najmanji godinu kasnije i iznosio je 35. Što se tiče srednjih poduzeća, takvih je vrlo malo unutar djelatnosti C1102, te se kreće oko brojke tri. Ako se pogleda odjeljak C11, vidljivo je kako kroz godine dolazi do povećanja broja poduzeća. Također može se vidjeti kako upravo poduzeća iz djelatnosti C1102 zauzimaju više od 50% udjela unutar samog odjeljka C11. Što se tiče područja C, u cijelom promatranom razdoblju može se zaključiti kako je došlo do povećanja broja poduzeća jer je 2018. postojalo 15 241 poduzeće, dok ih je 2021. bilo 16 143. A kada se pogleda RH, bilježi se veliko povećanje broja poduzeća u promatranom razdoblju. Najviše poduzeća zabilježeno je 2021. godine, a najmanje 2018. godine, čime se može zaključiti kako je otvaranje novih poduzeća u RH u uzlaznoj putanji.

Tablica 18. Broj poduzeća

	2018.	2019.	2020.	2021.
Mikro C1102	211	211	216	235
Mala C1102	36	36	39	35
Srednja C1102	3	4	3	3
Ukupno C1102	250	251	258	273
Ukupno C11	462	473	490	516
Ukupno C	15 241	15 598	15 767	16 143
Ukupno RH	120 557	124 942	126 965	131 319

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski

rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Ukoliko se sagleda postotna promjena ukupnog broja poduzeća odjeljka C21, može se uočiti da je najveći porast zabilježen 2021. godine i to za 5,81%. U 2020. godini je također došlo do porasta u odnosu na prethodnu godinu i to za 2,79%, dok je prve promatrane godine zabilježen najmanji porast ukupnog broja poduzeća u odnosu na prethodnu i to za 0,40%. Ukoliko se pogleda postotna promjena ukupnog broja poduzeća zadnje promatrane godine u odnosu na prvu promatranu godinu, tada je vidljiv porast za 8,76%. Također, vidljivo je da ova djelatnost 2020. i 2021. godini bilježi iznadprosječan rast poduzeća u usporedbi s kretanjem poduzeća cijelog gospodarstva.

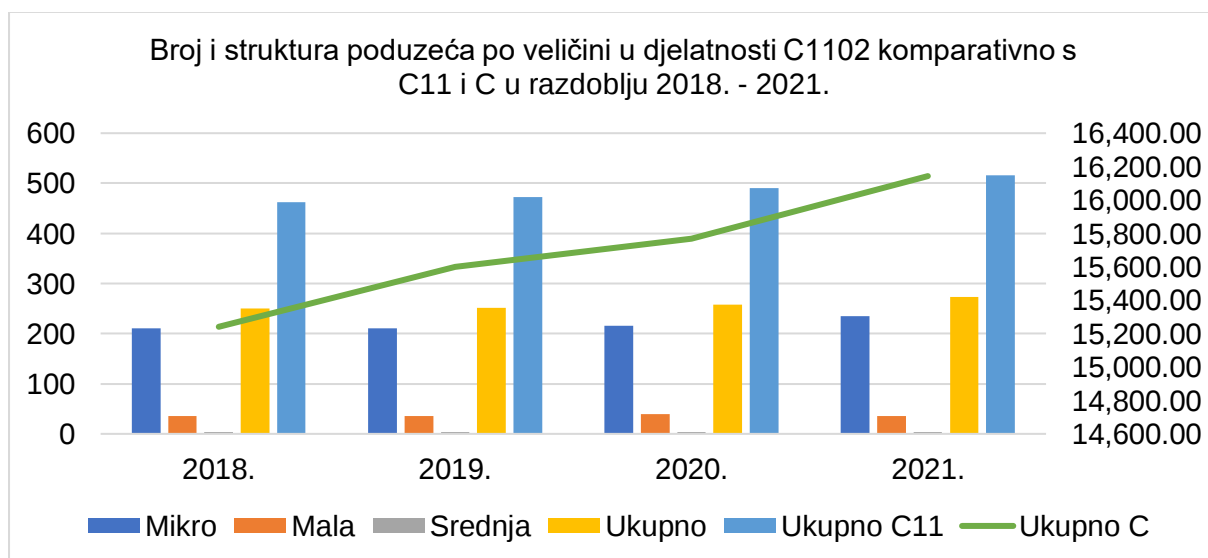
Tablica 19. Postotne promjene broja poduzeća

	2019.	2020.	2021.	2021. – 2019.
Mikro C1102	0,00%	2,37%	8,80%	11,37%
Mala C1102	0,00%	8,33%	-10,26%	-2,78%
Srednja C1102	33,33%	-25,00%	0,00%	-25,00%
Ukupno C1102	0,40%	2,79%	5,81%	8,76%
C11	2,38%	3,59%	5,31%	9,09%
C	2,34%	1,08%	2,38%	3,49%
RH	3,64%	1,62%	3,43%	5,10%

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Na grafikonu 20. prikazana je usporedba broja i strukture poduzeća po veličini u djelatnosti C1102 komparativno s odjeljkom C11 i područjem C za razdoblje od 2018. do 2021. godine. Na grafikonu 20. jasno je vidljivo kako broj poduzeća unutar područja C kroz promatrano razdoblje ima uzlazni trend.

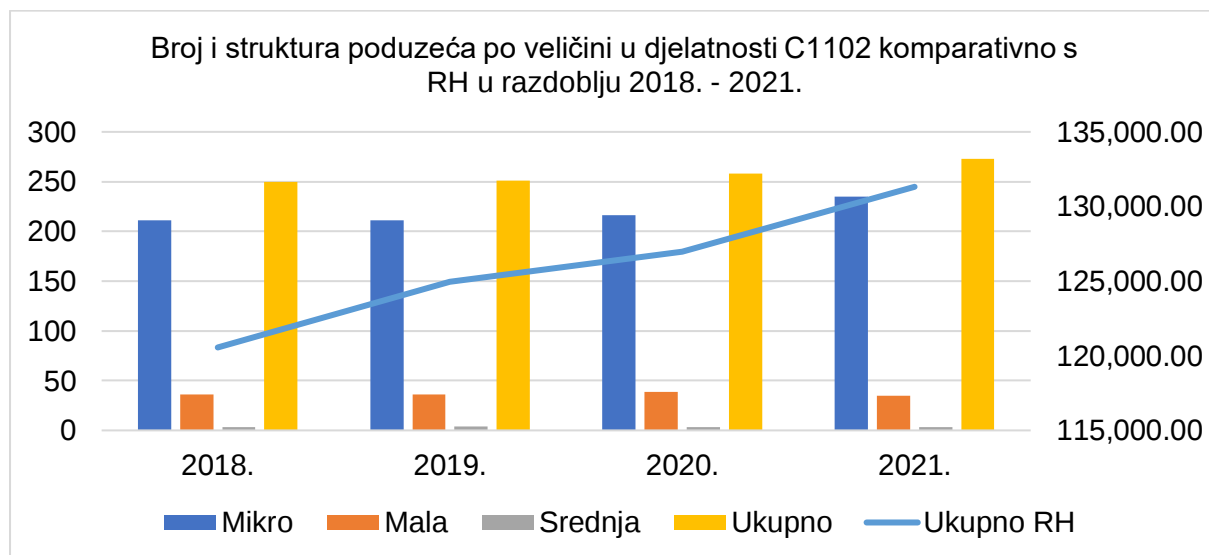
Grafikon 20. Broj i struktura poduzeća po veličini u djelatnosti C1102 komparativno s C11 i C u razdoblju 2018. – 2021.

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Na grafikonu 21. prikazana je usporedba broja i strukture poduzeća po veličini u djelatnosti C1102 komparativno s RH za razdoblje od 2018. do 2021. godine. Isto kao i na grafikonu 20. gdje se moglo zaključiti kako broj poduzeća unutar područja C raste, tako se i ovdje vidi kako broj poduzeća unutar RH u promatranom razdoblju raste.

Grafikon 21. Broj i struktura poduzeća po veličini u djelatnosti C1102 komparativno s RH u razdoblju 2018. - 2021.

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

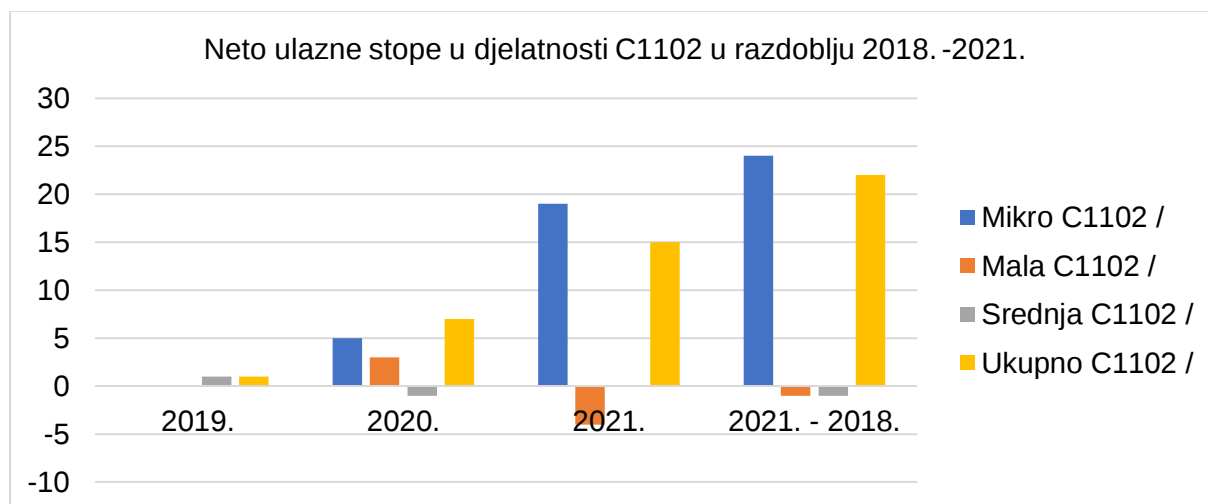
4.1.2. Neto ulazne, bruto ulazne i izlazne stope djelatnosti C1102

Neto ulazne stope su mjera ulaska poduzeća u neku od industrija. Poduzeću pružaju pretpostavku općih tendencija u vezi demografskih kretanja populacije poduzeća unutar djelatnosti. Smatra se kako neto ulazna stopa sakriva stvarni opseg bruto ulazaka u neku od industrija. Neto ulazne stope računaju se na način da se od ukupnog broja poduzeća u godini n oduzima ukupan broj poduzeća u godini $n-1$ te se dobiveni iznos stavlja u omjer s ukupnim brojem poduzeća u godini $n-1$ (Kovačević i Vuković, n.d.). Kod izračuna neto ulaznih stopa, nije bilo moguće izračunati razliku za 2018. godinu zbog toga što nije bilo dostupnih podataka za godinu prije.

Kretanje neto ulaznih stopa u apsolutnom iznosu djelatnosti C1102 prikazano je na grafikonu 22. Godine 2019. u odnosu na 2018. djelatnost se povećala za jedno poduzeće i to je bilo srednje poduzeće. Ako pogledamo odnos 2020. godine s obzirom na 2019. godinu, u svim veličinama poduzeća te ukupnom broju došlo je do promjena. Broj mikro poduzeća povećao se za pet (s 211 na 216), broj malih poduzeća povećao se za tri (s 36 na 39), broj srednjih poduzeća se smanjio za jedan (s 4 na 3) te se ukupan broj poduzeća povećao za

sedam (s 251 na 258). I posljednje gledano razdoblje, dakle godina 2021. u odnosu na 2020., broj mikro poduzeća povećao se za 19 (s 216 na 235), broj malih poduzeća se smanjio za četiri (s 39 na 35), dok je broj srednjih poduzeća stagnirao. To zajedno nam daje i povećanje ukupnog broja poduzeća u 2021. za 15 (s 258 na 273).

Grafikon 22. Neto ulazne stope u djelatnosti C1102 u razdoblju 2018. - 2021.

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Error! Reference source not found. 20. prikazuje bruto izlaske i ulaske u djelatnost C1102. Vidljivo je kako su se najveće promjene događale u kategoriji mikro poduzeća, dok je u kategoriji srednjih poduzeća bilo vrlo sitnih promjena. U 2021. godini u kategoriju mikro poduzeća ušlo je 19 poduzeća, od toga 15 novih te četiri postojeća koja su promijenila kategoriju.

Što se tiče sljedećih godina, 2020. godine došlo je do ulaska pet novih mikro poduzeća, a 2019. godine nije bilo promjena što se tiče mikro poduzeća. Nadalje, u kategoriji srednjih poduzeća 2019. jedno je poduzeće ušlo te je 2020. godine jedno poduzeće izašlo iz kategorije srednjih poduzeća. Tako da je zapravo došlo do zamjene jedno za jedno poduzeće. U kategoriji malih poduzeća, 2019. godine nije bilo nikakvih promjena. U 2020. godini došlo je do ulaska tri nova poduzeća, a 2021. došlo je do izlaska četiri poduzeća koja su prešla u kategoriju mikro poduzeća.

Tablica 20. Bruto ulazne i izlazne stope djelatnosti C1102

	2019.		2020.		2021.	
	Ulasci	Izlasci	Ulasci	Izlasci	Ulasci	Izlasci
Mikro C1102	0	0	5	0	19	0
Mala C1102	0	0	3	0	0	4
Srednja C1102	1	0	0	1	0	0
Ukupno C1102	1	0	7	0	15	0

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

4.2. Analiza tržišne koncentracije djelatnosti C1102

U ovom poglavlju analiziran je koeficijent koncentracije te Herfindahl – Hirschmanov indeks. Kretanje navedenih pokazatelja prikazano je kroz grafikone.

4.2.1. Koeficijent koncentracije

Koeficijent koncentracije može se definirati kao postotak koji najveća poduzeća zauzimaju u cijeloj industriji, tj. djelatnosti. U ovom radu uzeti su koeficijenti C4 i C8, odnosno analizirano je koliki udio zauzimaju četiri i osam poduzeća s najvećim prihodima (Tipurić, Kolaković i Dumičić, 2003.).

U tablici 21. prikazan je koeficijent koncentracije C4 za djelatnost C1102 u razdoblju od 2108. do 2021. godine. Izračunat je na način da su poduzeća prvo poredana po najvećim prihodima. Poduzeća s najvećim prihodima unutar djelatnosti C1102 su: Agrolaguna d.d., Đakovačka vina d.d., Vinoplod – Vinarija d.o.o. i Blato 1902 d.d. Nakon toga računao se udio prihoda, tako da su se prihodi svakog poduzeća podijelili s ukupnim prihodima cijele djelatnosti C1102. Rezultati u tablici 21. dani su u postocima te se mogu interpretirati na sljedeći način. Četiri poduzeća s najvećim prihodima unutar djelatnosti C1102 zauzimaju 32,40% ukupnih prihoda cijele djelatnosti C1102. Kroz godine koeficijent koncentracije je padao, što znači da je i koncentriranost manja, odnosno djelatnost je konkurentnija.

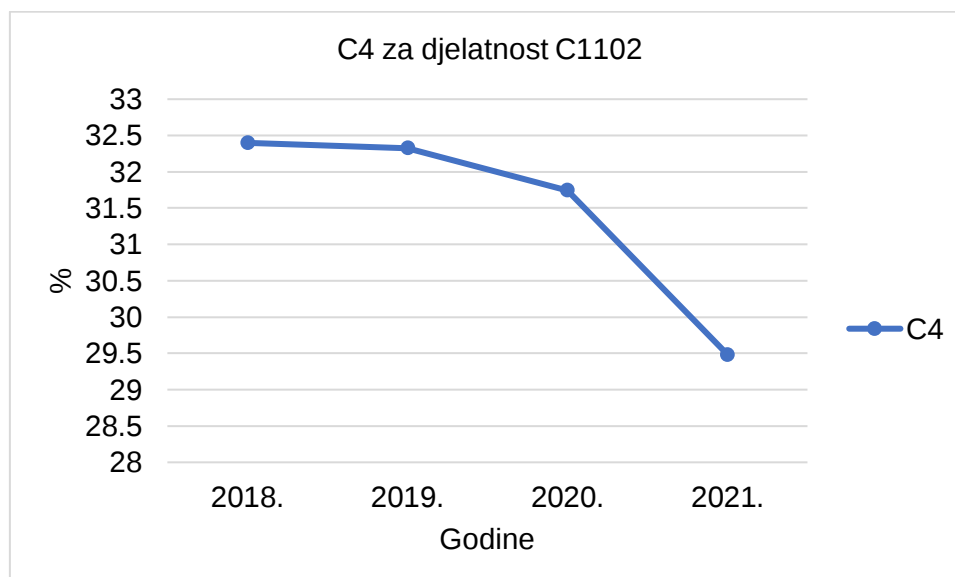
Tablica 21. Koeficijent koncentracije C4 djelatnosti C1102 u razdoblju 2018. - 2021.

	C4
2018.	32,4%
2019.	32,33%
2020.	31,74%
2021.	29,49%

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Na grafikonu 23. prikazano je kretanje koeficijenta koncentracije C4. Može se vidjeti silazna putanja te se može zaključiti kako gledajući ovaj koeficijent, prema Kostić i sur. (2016) djelatnost C1102 jest umjereno koncentrirana.

Grafikon 23. Koeficijent koncentracije C4 za djelatnost C1102 u razdoblju 2018. - 2021.

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

U tablici 22. prikazani su koeficijenti koncentracije za osam poduzeća s najvećim prihodima unutar djelatnosti C1102. Postupak dobivanja koeficijenta isti je kao i ranije, samo što je sad uzeta suma udjela od osam poduzeća s najvećim prihodom. Kao i kod koeficijenta C4, vidi se pad udjela, tj. smanjenje prihoda osam najvećih poduzeća. U 2018. godini osam poduzeća s najvećim iznosima prihoda čine 43,52% udjela ukupnih prihoda djelatnosti C1102.

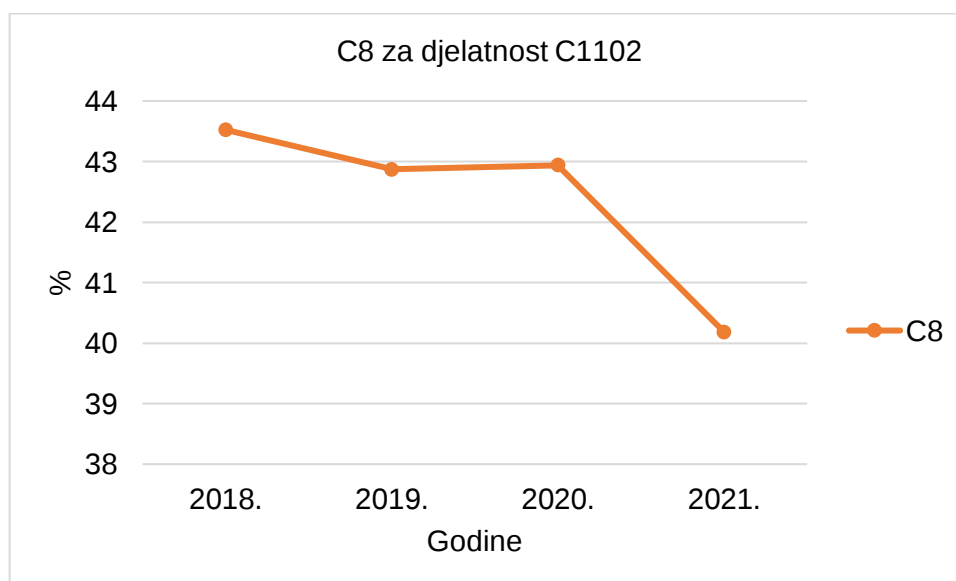
Tablica 22. Koeficijent koncentracije C8 za djelatnost C1102 u razdoblju 2018. - 2021.

	C8
2018.	43,52%
2019.	42,87%
2020.	42,94%
2021.	40,18%

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Na grafikonu 24. prikazano je kretanje koeficijenta koncentracije C8. Osam poduzeća s najvećim prihodima unutar djelatnosti C1102 su: Agrolaguna d.d., Đakovačka vina d.d., Vinoplod – Vinarija d.o.o., Blato 1902 d.d., Zlatan otok d.o.o., Krauthaker d.o.o., Roxanich d.o.o. i Galić d.o.o. Vidljivo je kako koeficijent u globalu ima silaznu putanju, tj. gubi na vrijednosti. Isto kao i za koeficijent koncentracije C4 i za C8 se može reći kako je umjereno koncentrirano.

Grafikon 24. Koeficijent koncentracije C8 za djelatnost C1102 u razdoblju 2018. - 2021.

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

4.2.2. Herfindahl – Hirschmanov indeks

Sljedeći pokazatelj tržišne koncentracije je Herfindahl – Hirschmanov indeks. On se izračunava kao zbroj kvadrata udjela svih poduzeća u djelatnosti. Dakle, udjeli prihoda

poduzeća u ukupnim prihodima djelatnosti C1102 se kvadriraju te se kvadrati udjela zbroje kako bi se dobio Herfindahl – Hirschmanov indeks.

U tablici 23. prikazani su indeksi za djelatnost C1102 u razdoblju od 2018. do 2021. godine. HH indeksi su u padu, što se moglo zaključiti te povezati i ranije da će biti tako jer ako se smanjivao udio kod koeficijenta koncentracije, paralelno s tim, manji će biti i kvadrat udjela. Pa se tako HH indeksi u promatranom razdoblju kreću između 450 i 405.

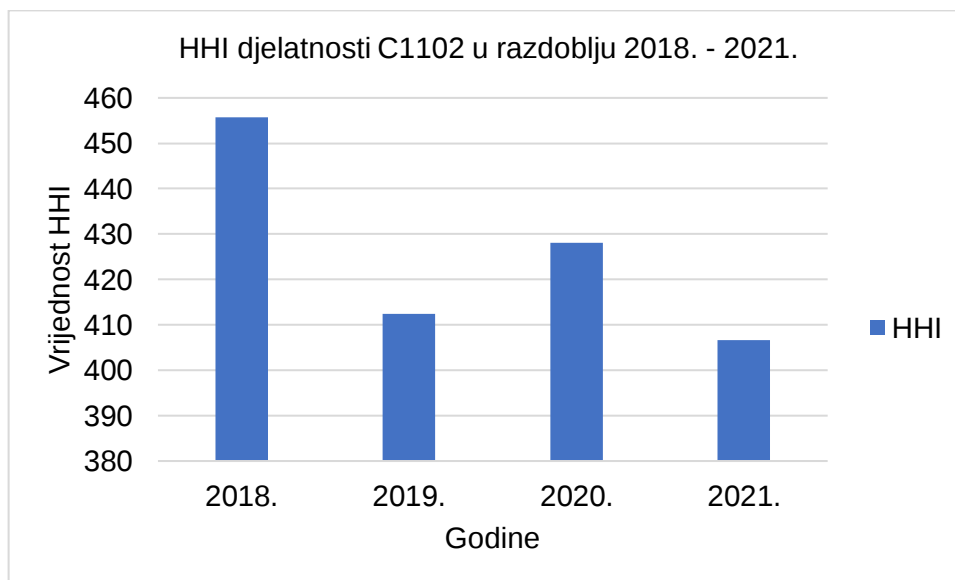
Tablica 23. HHI za djelatnost C1102 u razdoblju 2018. - 2021.

	HHI
2018.	455,73
2019.	412,41
2020.	428,01
2021.	406,70

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Na grafikonu 25. prikazani su HH indeksi za promatrano razdoblje. Vidljivo je kako veličina stupca s godinama pada te najnižu vrijednost poprima 2021. godine. Prema Kostiću i sur. (2016) za sve HH indekse koji su manji od 1000 znači da je tržište nisko koncentrirano.

Grafikon 25. HHI za djelatnost C1102 u razdoblju 2018. - 2021.

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

4.3. Analiza minimalne efikasne veličine djelatnosti C1102

Minimalna efikasna veličina definira se kao najniža točka pri kojoj je poduzeće sposobno proizvoditi, a da su dugoročni prosječni troškovi poduzeća minimalni (Corporate Finance Institute, bez dat.). Minimalna efikasna veličina djelatnosti C1102 prikazana je kroz prosjek i medijan ukupnih prihoda i broja zaposlenih.

U tablici 24. prikazan je izračun za minimalnu efikasnu veličinu djelatnosti C1102 u razdoblju od 2018. do 2021. godine. Analizom rezultata iz tablice 24. vidljivo je kako postoji velika razlika između prosjeka i medijana ukupnih prihoda. Zbog asimetrične distribucije varijable ukupnih prihoda, kao reprezentant minimalne efikasne veličine koristi se medijalna vrijednost. Najveći medijan zabilježen je 2018. godine i iznosio je 55 639, 92, što znači da sva poduzeća koja imaju ukupne prihode manje od 55 639,92 ne posluju s ekonomijom obujma, dok sva poduzeća koja imaju prihode veće od 55 639,92 posluju s ekonomijom obujma. Odnosno, poduzeća koja ostvaruju navedenu razinu prihoda, lakše će preživjeti. Također, od 250 poduzeća u 2018. godini, njih 60 ima ukupne prihode veće od prosječnih što znači da tih 60 poduzeća posluje s ekonomijom obujma. Sama razina medijana još može ukazivati i činjenicu o težini ulaska poduzeća na određeno tržište. Čim je razina medijana veća, poduzeće će teže ući na tržište. Stoga je evidentno, kako se barijere u promatranom razdoblju blago povećavaju.

Tablica 24. Minimalna efikasna veličina ukupnih prihoda za C1102 u razdoblju 2018. - 2021.

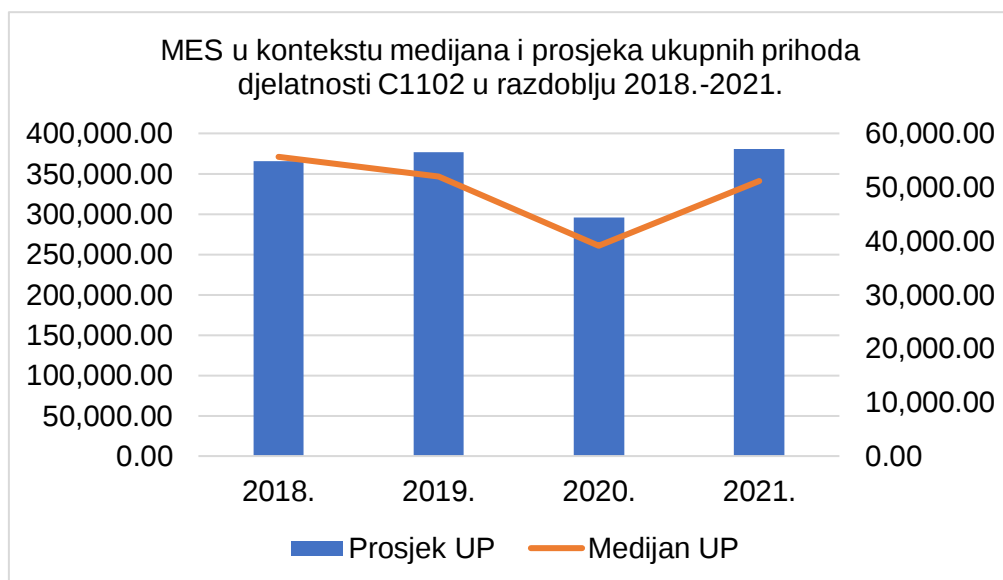
	2018.	2019.	2020.	2021.
Prosjek UP	365 779,53	377 001,53	296 029,95	380 556,73
Medijan UP	55 639,92	51 983,54	39 110,43	51 114,74
Broj poduzeća	250	251	258	273
Iznad prosjeka	60	62	61	60

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski

rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Na grafikonu 26. prikazana je usporedba prosjeka i medijana ukupnih prihoda u kontekstu minimalne efikasne veličine za djelatnost C1102 u razdoblju od 2018. do 2021. godine.

Grafikon 26. MES u kontekstu medijana i prosjeka ukupnih prihoda za C1102 u razdoblju 2018. - 2021.

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

U tablici 25. prikazan je prosjek i medijan broja zaposlenih osoba kroz sva poduzeća unutar djelatnosti C1102 u razdoblju od 2018. do 2021. godine. Ovdje su medijan i prosjek vrlo blizu, tako da je za objašnjenje u kontekstu minimalne efikasne veličine uzet prosjek. Sva poduzeća unutar djelatnosti koja su u 2018. i 2019. godini imala više od 6 zaposlenih, a u 2020. i 2021. više od 5 zaposlenih, poslovala su s ekonomijom obujma, dok ona poduzeća koja su imala manje zaposlenih osoba od prosjeka, nisu poslovala s ekonomijom obujma. Kroz analizu dobiven je i broj poduzeća koja imaju u gledanom razdoblju broj zaposlenih iznad prosjeka. Najviše poduzeća ima broj zaposlenih veći od prosjeka 2021. godine (63), a najmanje 2020. godine (56).

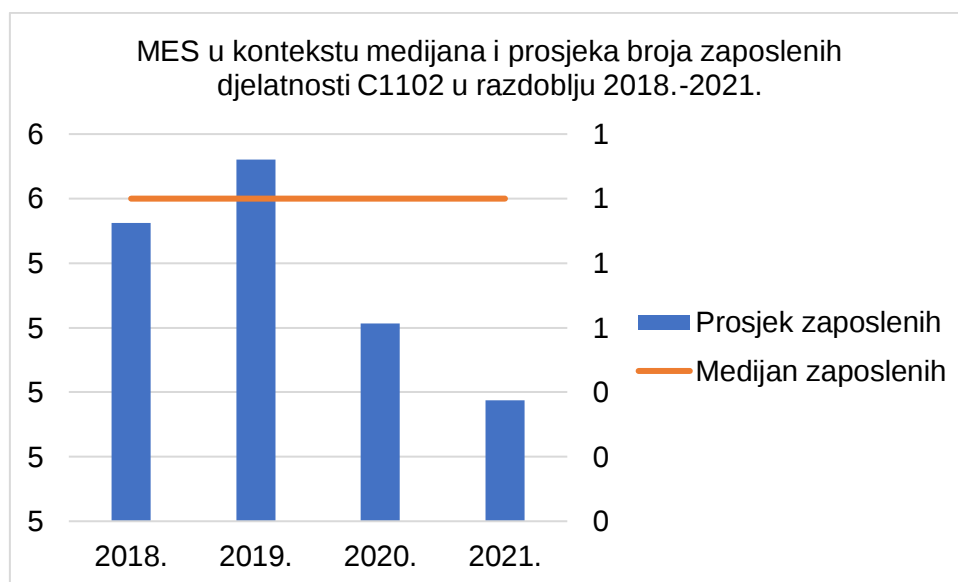
Tablica 25. Minimalna efikasna veličina broja zaposlenih za C1102 u razdoblju 2018. - 2021.

	2018.	2019.	2020.	2021.
Prosjek zaposlenih	6	6	5	5
Medijan zaposlenih	1	1	1	1
Broj poduzeća	250	251	258	273
Iznad prosjeka	59	60	56	63

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

Na grafikonu 27. prikazana je minimalna efikasna veličina u kontekstu prosjeka i medijana broja zaposlenih u djelatnosti C1102 za razdoblje od 2018. do 2021. godine. Nema velikih promjena ni kod prosjeka ni kod medijana pa se može zaključiti kako je ulazak na tržište svake godine isti.

Grafikon 27. MES u kontekstu medijana i prosjeka broja zaposlenih za C1102 u razdoblju 2018. - 2021.

Izvor: izrada autora prema podacima iz baze podataka Financijske agencije (Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021.)

4.4. Međuovisnost poduzeća unutar djelatnosti C1102

U ovom dijelu rada analizirana su poduzeća s obzirom na ostvarene ukupne prihode. Uzeta su tri poduzeća unutar djelatnosti C1102 koja su ostvarila najveće prihode u 2021. godini. To su redom: AGROLAGUNA d.d., ĐAKOVAČKA VINA d.d. i VINOPLD – VINARIJA d.o.o.

Agrolaguna d.d. je kompanija čije se poslovanje bazira na više cjelina, a jedno od njih je i vinogradarstvo. Posjeduju 1200 ha obrađenih površina od kojih najveći dio čine vinogradi. Glede vinarskih proizvoda predstavljaju autohtone istarske proizvode. Svake godine kontinuirano ulažu u nove vinograde te opremanje najsuvremenijom opremom koja je, kako navode, glavni preduvjet za vrhunsku proizvodnju vina („Agrolaguna d.d.“, bez dat., a). Prema podacima info biza poduzeće Agrolaguna direktno je povezano s Hrvatskim zavodom za mirovinsko osiguranje, H D F, Fortenova Grupa d.d. i Gospodarsko interesno udruženje ULJARSTVO. Što se tiče tipa subjekta, Agrolaguna spada u dionička društva te je vlasništvo privatno nakon pretvorbe (FINA, 2023., a). Vrste vina koje se proizvode i prodaju u Agrolaguni

su sljedeća: Malvazija Istarska, Rose, Terra Rossa, Chardonnay, Pinot Sivi, Merlot, Cabernet Sauvignon, Teran, Muškat žuti, Perla Rose. Sva ta vina su pod oznakom Vina Laguna („Agrolaguna“, bez dat., b).

Poduzeće Đakovačka Vina osnovano je 1997. god. raspadom PIK-a Đakovo, u čijem su sastavu bila do tada. Podrum i vinarija opremljeni su najsuvremenijom opremom za preradu grožđa i čuvanje vina. Godišnja proizvodnja je oko 3,5 milijuna litara kvalitetnih i vrhunskih vina s površina Đakovačkih vina i površina kooperanata Đakovačkih vina („Moja tvrtka“, bez dat.). Danas, Đakovačka vina imaju tri povezana direktna subjekta, a to su Kutjevo d.d. koje ima ovlaštenje kao Top dioničar te EKO-OZRA d.o.o. i Kutjevo d.d. na podređeni i nadređeni subjekti (FINA, 2023., b). Sorte vina koje se isporučuju na tržište su sljedeće: graševina, rizling, rajnski rizling, pinot crni, sauvignon, cabernet sauvignon, traminac, frankovka, stolno bijelo i stolno crno vino. Razlikuju se od Vina Lagune zbog samog podneblja u kojem se nalaze te klimatskih uvjeta. Također, poduzeće godinama osvaja mnogobrojna priznanja na izložbama u Zagrebu, Ljubljani, Splitu, Đakovu, Orahovici i Trnavi („Moja tvrtka“, bez dat.).

I posljednje poduzeće koje je opisano jest Vinoplod – Vinarija d.o.o. sa sjedištem u Šibeniku, ali pozicioniranjem na cijelu Dalmaciju. Vinoplod je osnovan davne 1959. godine i od tada bilježi dugu i bogatu tradiciju proizvodnje i prodaje vina („Vinoplod – Vinarija“, bez dat., a). Vinoplod – Vinarija od povezanih subjekata ima samo BADEL 1862 d.d. koji ima ovlaštenje kao nadređeni subjekt. Što se tiče stvarnih vlasnika, udio od 67% pripada gospodinu Knez Darku, a ostalih 33% gospodinu Raspudić Anti (FINA, 2023., c). U svojoj ponudi Vinoplod vinarija ima malo drugačije, više autohtone nazive vina koje prodaje. To su: Jure, Debit, Debit Sur Lie, Rose, Plavina, Babić kvalitetni, Vrhunski Babić i Jakov desertno vino. Osim vina u proizvodnom asortimanu imaju razne likere, rakije te ostala jaka alkoholna pića. („Vinoplod – Vinarija“, bez dat., b)

Zaključno, vidljivo je kako svako od poduzeća u svom regionalnom području prednjači cijenom, proizvodom i asortimanom. S obzirom na geografski položaj u RH, poduzeća međusobno ne konkuriraju, ali ako se pogleda izlaz na globalno tržište, tu definitivno konkuriraju međusobno cijenom i kvalitetom proizvoda. S obzirom na prihode vidljivo je kako Agrolaguna ostvaruje najveću prodaju od ova tri navedena poduzeća i samim time u RH.

4.5. Diferenciranost proizvoda djelatnosti C1102

Diferenciranost proizvoda odnosi se na to da li postoje supstituti, tj. proizvodi koje više poduzeća proizvodi unutar djelatnosti C1102. Ako se pogledaju poduzeća koja su se ranije objašnjavala, mogu se vidjeti razlike. Ali, isto tako vidljivo je kako sva tri poduzeća spadaju u istu djelatnost, tj. djelatnost proizvodnje vina od grožđa. Jasno je kako ova tri poduzeća nemaju

velik broj supstituta zbog toga što jednostavno neke sorte ne mogu uspjeti u Istri, druge pak ne mogu u Kontinentalnoj Hrvatskoj, dok treće ne mogu u Dalmaciji. Zbog toga, unutar djelatnosti C1102 postoje tri veća poduzeća koja predstavljaju svoju regiju svojom kvalitetom i autohtonošću, no unutar tih regija postoji velik broj mikro i malih poduzetnika koji proizvode slične ili iste proizvode, ali prodaju ih u manjim količinama.

Konkurencija na tržištu vina i vinarskih proizvoda iz godine u godinu se povećava te potreba za diferenciranošću sve je veća. Veliki utjecaj na diferenciranost ima regionalna razlika u RH. Prema istraživanju Katunara (2019.) pokazano je kako osim kvalitete zemlje koja definira bavljenje vinogradarstvom, veliku ulogu imaju i razlike u postignutoj cijeni za istu kategoriju vina te razlika u organizaciji prodaje. Prema rezultatima istog istraživanja, proizvođači koji posluju u Jadranskoj regiji prodaju 24% ukupne proizvodnje krajnjem kupcu, dok vinogradari iz Kontinentalne Hrvatske ka krajnjem kupcu prodaju 16% ukupne proizvodnje (Katunar, 2019.).

Osim toga, Katunar (2019.) ističe kako proizvođači iz Jadranske regije postižu više prosječne cijene svojih proizvoda u odnosu na proizvođače iz Kontinentalne Hrvatske, čime se zaključuje kako Jadranski proizvođači vina imaju bolju pregovaračku poziciju. Jedan od razloga leži u tome što u Jadranskoj regiji proizvođači imaju puno više direktne prodaje. Glavni čimbenik koji stvara takvu razliku je sam turizam, koji je u Jadranskom podneblju puno razvijeniji. Također, omogućavanjem podizanja više cijene, posljedično se mogu povećati i ulaganja u razvoj proizvodnje i ponude vina (Katunar, 2019.).

Zaključno, vidljivo je kako svaka vinarija ima različite autohtone sorte vina. Razlog tome je što su vinarije raspoređene po različitim geografskim područjima i klimatskim podnebljima. Sve u svemu, svojom kvalitetom i izvornošću sve vinarije s pravom dobivaju brojne vrijedne nagrade, kako u Hrvatskoj, tako i u Europi.

5. Ocjena tržišne strukture

S obzirom na veličinu poduzeća te gledajući stanje i kretanje broja poduzeća unutar djelatnosti C1102, može se zaključiti kako tijekom promatranog razdoblja dominiraju mikro poduzeća. Unutar djelatnosti C1102 svake godine u promatranom razdoblju udio mikro poduzeća čini oko 85%, nakon toga slijede mala poduzeća te najmanje od svih, svega tri i jedne godine četiri su srednja poduzeća.

Kada se pogleda kretanje neto ulaznih stopa, može se zaključiti kako dinamiku ulazaka novih poduzeća na tržište djelatnosti C1102 određuje kategorija mikro poduzeća kod koje ima najviše zabilježenih ulazaka i izlazaka. Ako se pogleda izlazak i ulazak u apsolutnom iznosu, u promatranom razdoblju (2018. – 2019.), to izgleda ovako: mikro poduzeća (povećanje za 24), mala poduzeća (smanjenje za 1), srednja poduzeća (smanjenje za 1) te ukupan broj poduzeća (povećanje za 22). Ovim podacima još jednom može se potvrditi teza kako dinamiku ulazaka i izlazaka poduzeća na tržište djelatnosti C1102 diktiraju mikro poduzeća.

Postoji velik broj malih subjekata i na strani ponude i na strani potražnje. Izračunom koeficijenta koncentracije i HH indeksa uviđeno je kako su vrijednosti vrlo niske, tj. mali je stupanj koncentracije i za C4 i za C8 te je HH indeks iznosio daleko ispod 1000. Ako se pogleda konkurencija, može se vidjeti kako konkurencija radi na vlastitim proizvodima, ali ti proizvodi su na kraju krajeva odrađeni od vina. Postoji mala podjela između regija, no ako bi se pogledala analiza regijskog područja, postoji puno malih subjekata koji proizvode iste sorte vina te samim time ne mogu diktirati cijenu na tržištu, već u dogovoru ili u skladu s konkurencijom slažu cijene proizvoda.

Isto tako, izračunom minimalne efikasne veličine vidljivo je kako barijere ulaska i izlaska na takvo tržište nisu ograničene. Naprimjer, medijan broja zaposlenih bio je 1, što znači da je potrebno imati jednog ili dvojicu zaposlenih kako bi se poslovalo s ekonomijom obujma. Također, može se zaključiti kako je riječ o pozitivnoj asimetričnoj distribuciji i u kategoriji ukupnih prihoda i broja zaposlenih, zato što je u obje kategorije prosjek bio veći od medijana.

Analizom svih dijelova tržišne strukture djelatnosti C1102, može se reći kako se radi o monopolističkoj konkurenciji, ali sa prevladavajuća tri veća poduzeća te mnogo malih subjekata koji konkuriraju na tržištu.

6. Zaključak

Povijesno i geografski gledano Republika Hrvatska s punim pravom može se nazvati vinogradarskom zemljom. Vinogradarstvo u RH ima dugu tradiciju njegovanja autohtonih i kvalitetnih sorta vina. Što se tiče hrvatskog tržišta vina, trenutačno je još uvijek malo te izvan domene da ima utjecaj na promjene glede svjetskog ili europskog tržišta. Samim time dolazi se do problema kod kojeg RH još uvijek mora uvoziti jeftinija vina iz trećih zemalja te vanjskotrgovinska bilanca vina u svom promatranom razdoblju jest negativna. Najlošiji izvozni rezultati zabilježeni su u 2020. godini, što se može pripisati Covid - 19 krizi. Sljedeći čimbenik koji ima utjecaj na negativnu vanjskotrgovinsku bilancu RH je okruženost zemljama koje su u vinogradarskoj proizvodnji duži niz godina te zauzimaju puno značajniju ulogu. Samim time, RH je podložna konkurenciji.

U radu je analizirana djelatnost proizvodnja vina od grožđa (C1102) u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2018. do 2021. godine. Ako se pogleda veličina poduzeća, vidljivo je kako najveći udio zauzimaju mikro poduzeća te najmanje od svih, svega tri, i jedne godine četiri, su srednja poduzeća. Također, analizom strukture broja poduzeća te bruto ulaznim i izlaznim stopama, zaključuje se kako dinamiku djelatnosti proizvodnje vina od grožđa određuju mikro poduzeća. Rezultati koeficijenta koncentracije i HHI indeksa ukazuju kako djelatnost C1102 ima vrlo nizak stupanj koncentracije, što znači da na tržištu postoji velik broj poduzeća koja djeluju u navedenoj djelatnosti. Uvidom u konkurenciju i konkurentne proizvode, vidljivo je kako postoje tri veća poduzeća podijeljena regijski te niz manjih poduzeća. Može se zaključiti kako svako od tih poduzeća u svojoj regiji prevladava i proizvodno i cjenovno. Što se tiče barijera ulaska i izlaska na tržište vina, nema ograničenja, tj. relativno je lak ulazak ili izlazak iz ove djelatnosti. Djelatnost se može okarakterizirati kao ograničena konkurencija s tri srednja poduzeća.

Sveukupan zaključak je da na tržištu u RH postoji ogroman potencijal za razvoj vinogradarstva i vinarstva, no s druge strane proizvodnja i izvoz godinama stagniraju te je potreban uvoz kako bi se pokrile potrebe domaćeg tržišta. Zajedničkim dogovorom države i vinogradara, potrebno je kontinuirano ulaganje u infrastrukturu, vinski turizam te ostale oblike vinogradarske promocije kako bi RH u budućnosti imala značajniju ulogu na svjetskom tržištu.

Literatura

1. Agrolaguna (bez dat., a) *Naša priča*. Pristupljeno 19.08.2023. na <https://agrolaguna.hr/nasa-prica/>
2. Agrolaguna (bez dat., b) *Naša vina*. Pristupljeno 19.08.2023. na <https://agrolaguna.hr/vina-laguna/>
3. Alpeza, I. (2008). Temelji kemijskog sastava vina. *Glasnik Zaštite Bilja*, 31(6), 143-150. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/241680>
4. Andabaka, Ž., Stupić, D., Marković, Z. i Preiner, D. (2011). Novi trendovi u proizvodnji sadnog materijala autohtonih sorata vinove loze u Hrvatskoj. *Glasnik Zaštite Bilja*, 34(1), 45 – 56. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/240688>
5. Corporate Finance Institute (bez dat.) *Minimum Efficient Scale (MES)*. Pristupljeno 17.08.2023. na <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/accounting/minimum-efficient-scale-mes/>
6. Čačić, J., Gajdoš Kljusurić, J., Banović, M., Rumora, I. i Čačić, D. (2010). HRVATSKO VINOGRADARSTVO I VINARSTVO U SVJETLU PRISTUPANJA EU. *Poljoprivreda*, 16 (2), 51-56. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/62013>
7. Dobrota, A. (2020). *Vinski turizam u Hrvatskoj: Zanemareni potencijal u doba sve veće uvoza i manje domaće proizvodnje vina*. Pristupljeno 04.08.2023 na <https://www.cimerfraj.hr/ideje/vinski-turizam-hrvatska>
8. Državni zavod za statistiku [DZS] (2022., a) *Poljoprivredna proizvodnja u 2021*. Pristupljeno 28.08.2023. na <https://podaci.dzs.hr/media/reqcjk5h/si-1694-poljoprivredna-proizvodnja-u-2021.pdf>
9. Državni zavod za statistiku [DZS] (2022., b) *Osnovni pokazatelji poslovne demografije u 2021. – privremeni podaci. Metodološka objašnjenja*. Preuzeto 14.08.2023. s <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29184>
10. Državni zavod za statistiku [DZS] (bez dat., a) *Bilanca vina*. Preuzeto 07.08.2023. s https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=BV1.px&px_path=Poljoprivreda,%20lov,%20%c5%a1umarstvo%20i%20ribarstvo_Bilanca%20vina&px_language=hr&px_db=Poljoprivreda,%20lov,%20%c5%a1umarstvo%20i%20ribarstvo&rxid=f88d55dc-68bc-47e6-827a-217bb7df970f
11. Državni zavod za statistiku [DZS] (bez dat., b) *Bilanca vina. Metodološka objašnjenja*. Preuzeto 03.08.2023. s <https://web.dzs.hr/PX-Web.asp?url=%22Hrv/DBHomepages/Poljoprivreda/Poljoprivreda.htm%22>
12. Državni zavod za statistiku [DZS] (bez dat., c) *Ekološka proizvodnja trajnih nasada u Republici Hrvatskoj*. Pristupljeno 29.08.2023. na

https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fpoljoprivreda.gov.hr%2FUserDocsImages%2Fdokumenti%2FStatistika%2FEKO%2520statistika_2023.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK

13. Europska komisija (bez dat.) *Vino*. Pristupljeno 05.08.2023. s https://agriculture.ec.europa.eu/farming/crop-productions-and-plant-based-products/wine_hr
14. Financijska Agencija (bez dat.) *Financijski rezultati poduzetnika Republike Hrvatske obveznika poreza na dobit za godine 2018. – 2021. Baza podataka info biz 2.0*
15. FINA (2023., a) *Poslovno izvješće o subjektu. AGROLAGUNA d.d. Baza podataka info biz 2.0*
16. FINA (2023., b) *Đakovačka vina d.d. Povezani subjekti. Baza podataka info biz 2.0*
17. FINA (2023., c) *VINOPLod-VINARIJA d.o.o. Stvarni vlasnici. Baza podataka info biz 2.0.*
18. Getz D., Brown G. (2006). Critical success factors for wine tourism regions: A demand analysis. *Tourism Management*, 27(1): 146- 158.
19. Grgić, I., Gugić, J. i Zrakić, M. (2011). Samodostatnost Republike Hrvatske u proizvodnji grožđa i vina. *Agronomski glasnik*, 73 (3), 113-124. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/76743>
20. Hall, M., Sharples, L., Combourn, B., & Macionis, N. (eds.). (2000): Wine tourism around the world: *Development, management and markets*. Oxford: Butterworth Heinemann
21. Hrvatske vinarije (bez dat.) *Vinski turizam*. Pristupljeno 28.08.2023 na <https://croatianwineries.com/vinske-price/vinski-turizam/>
22. International Organisation of Vine and Wine (2020). : *Wine production*. Pristupljeno 09.08.2023 na <https://www.oiv.int/public/medias/7541/en-oiv-2020-world-wine-production-firstestimates.pdf>
23. Kantoci, D. (2008). Obrada tla u vinogradu, gnojdba i zaštita vinograda. *Glasnik Zaštite Bilja*, 31(6), 41-50. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/241652>
24. Katunar, J. (2019). Uloga regionalnih razlika na poslovanje hrvatskih vinara. *Agroeconomica Croatica*, 9(1), 14 – 24. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/231053>
25. Kojić, N. (2019). Stanje ekološkog vinogradarstva u Republici Hrvatskoj. *Glasnik Zaštite Bilja*, 42 (5), 5-12. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/330858>
26. Kostić, & sur, (2016). Fakultet organizacije i informatike. Pristupljeno 19.08.2023. iz *Analiza pokazatelja tržišne strukture:* https://elfarchive2122.foi.hr/pluginfile.php/129857/mod_resource/content/9/S7_Pokazatelji%20tr%C5%BEi%C5%A1ne%20strukture.pdf

27. Koščak, M. (2018). Izazovi integriranja održivog vinogradarstva u vinski turizam . primjeri iz Slovenije i inozemstva. *Acta Economica Et Turistica*, 4(2), 197 – 211. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/310153>
28. Kovačević, Z., & Vuković, K. (bez dat.) Pristupljeno 19.08.2023. iz *Industrijska demografija sektora informacijsko - komunikacijske tehnologije (ICT) u Republici Hrvatskoj*: [file:///D:/Downloads/484855.DKovaevi - Vukovi RPE.doc](file:///D:/Downloads/484855.DKovaevi%20-%20Vukovi%20RPE.doc)
29. Mesarić, P. (2009). *Finance. Temeljni pokazatelji analize financijskih izvještaja*. Pristupljeno 09.08.2023. na <http://finance.hr/wp-content/uploads/2009/11/mp14112010.pdf>
30. Mesić, Ž., Lončar, M. i Tomić Maksan, M. (2019). Preferencije vinskih turista i zadovoljstvo ponudom vinskog turizma u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji. *Agroeconomia Croatica*, 9 (1), 113-123. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/231062>
31. Moja tvrtka (bez dat.) *Đakovačka vina*. Pristupljeno 20.08.2023. na <https://www.mojatvrtka.net/djakovacka-vina/>
32. Nacionalna klasifikacija djelatnosti (2007). *NKD 2007. s objašnjenjima*. Pristupljeno 26.08.2023. na https://web.dzs.hr/App/NKD_Browser/assets/docs/NKD_2007_struktura.pdf
33. Pokos, V. (2013). Ekološko vinogradarstvo. *Glasnik Zaštite Bilja*, 36 (1), 16-25. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/162966>
34. Preiner, D., Jagatić Korenika, A., Marković, Z. i Jeromel, A. (2021). Suvremeni trendovi vinogradarsko-vinarske proizvodnje u Hrvatskoj. *Glasilo biljne zaštite*, 21 (3), 323-332. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/255958>
35. Prvi hrvatski vinogradarski portal (bez dat.) *Strojevi i naprave u podrumu*. Pristupljeno 04.08.2023. na <https://www.vinogradarstvo.com/vinarstvo/podrumarstvo/170-strojevi-i-naprave-u-podrumu>
36. Sokolić, I. (2012). Kratka priča o Hrvatskom vinogradarstvu i vinarstvu. *Acta turistica nova*, 6 (1), 21-26. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/107151>
37. Tipurić, D., Kolaković, M. i Dumičić, K. (2003). Koncentracijske promjene hrvatske bankarske industrije u desetogodišnjem razdoblju (1993.-2002.). *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 1 (1), 1-22. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/26164>
38. Tubić, D., Kovačević, M. i Golub, B. (2023). Analiza vinskih manifestacija na području Slavonije. *ET²eR – ekonomija, turizam, telekomunikacije i računarstvo*, V (2), 15-20. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/306310>
39. Udruga vinogradara i vinara „Brenta“ (bez dat.) *Povijest vinogradarstva*. Pristupljeno 04.08.2023 na <http://www.udruga-brenta.hr/povijest-vinogradarstva>

40. Udruga vinogradara, vinara i voćara „VINO-KAP“ (bez dat., a) *Osnove iz vinogradarstva i podrumarstva*. Pristupljeno 03.08.2023. na https://www.udruga-vvv-kaptol.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=78&Itemid=67
41. Udruga vinogradara, vinara i voćara „VINO-KAP“ (bez dat., b) *Povijest vinogradarstva*. Pristupljeno 03.08.2023. na <http://www.udruga-brenta.hr/povijest-vinogradarstva>
42. Vina Croatia (bez dat., a) *Tradicija – Vinska povijest*. Pristupljeno 03.08.2023. na <https://vinacroatia.hr/hrvatska-vina/tradicija/>
43. Vina Croatia (bez dat., b) *Statistika*. Pristupljeno 28.08.2023. na <https://vinacroatia.hr/wp-content/uploads/2021/05/statistika.pdf>
44. Vinarija Svijetli Dvori (bez dat.) *Sastav vina*. Pristupljeno 25.08.2023. na <https://svijetlidvori.hr/sastav-vina/>
45. Vinogradarski registar (bez dat.) *Podaci iz Vinogradarskog registra za 2022. godinu*. Pristupljeno 28.08.2023. na <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.apprrr.hr%2Fwp-content%2Fuploads%2F2023%2F01%2FPodaci-iz-VR-za-2022.-godinu.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK>
46. Vinoplod (bez dat., a) *O nama*. Pristupljeno 19.08.2023. na <https://www.vinoplod-vinarija.hr/hr/o-nama>
47. Vinoplod (bez dat., b) *Vina*. Pristupljeno 19.08.2023. na <https://www.vinoplod-vinarija.hr/hr/vina>

Popis tablica

Tablica 1. Stupanj samodostatnosti RH	9
Tablica 2. Najveći broj poslovnih subjekata po županijama u RH na kraju 2022. godine	10
Tablica 3. Proizvodnja vina i grožđa (2017. - 2021.).....	11
Tablica 4. Površinska rasprostranjenost vinograda u RH za razdoblje od 2017. do 2021.....	11
Tablica 5. Uvoz vina iz trećih zemalja i EU zemalja (2017. - 2021.)	13
Tablica 6. Uvoz s obzirom na flaširanost vina (2017. - 2021.)	14
Tablica 7. Izvoz vina prema državama članicama EU i trećim zemljama (2017. - 2021.).....	16
Tablica 8. Proizvodi vinskog turizma	19
Tablica 9. Površina ekoloških trajnih nasada (ha) u RH	20
Tablica 10. Položaj RH u europskoj proizvodnji vina	22
Tablica 11. Koeficijent tekuće likvidnosti djelatnosti C1102 u razdoblju 2018. – 2021.	25
Tablica 12. Koeficijent financijske stabilnosti za C1102 u razdoblju 2018. - 2021.....	27
Tablica 13. Koeficijent zaduženosti C1102 za razdoblje 2018. - 2021.....	29
Tablica 14. Koeficijent financiranja C1102 za razdoblje 2018. - 2021.....	31
Tablica 15. Koeficijent obrtaja ukupne imovine C1102 za razdoblje 2018. - 2021.	33
Tablica 16. Rentabilnost ukupne imovine - neto ROA za C1102 u razdoblju 2018. - 2021. ...	35
Tablica 17. ROE za djelatnost C1102 u razdoblju 2018. - 2021.	37
Tablica 18. Broj poduzeća	40
Tablica 19. Postotne promjene broja poduzeća	41
Tablica 20. Bruto ulazne i izlazne stope djelatnosti C1102.....	44
Tablica 21. Koeficijent koncentracije C4 djelatnosti C1102 u razdoblju 2018. - 2021.	45
Tablica 22. Koeficijent koncentracije C8 za djelatnost C1102 u razdoblju 2018. - 2021.	46
Tablica 23. HHI za djelatnost C1102 u razdoblju 2018. - 2021.....	47
Tablica 24. Minimalna efikasna veličina ukupnih prihoda za C1102 u razdoblju 2018. - 2021.	48
Tablica 25. Minimalna efikasna veličina broja zaposlenih za C1102 u razdoblju 2018. - 2021.	49

Popis grafikona

Grafikon 1. Površina korištenog zemljišta	12
Grafikon 2. Uvoz na temelju članstva u EU (2017.-2021.)	14
Grafikon 3. Uvoz prema flaširanosti vina (2017. - 2021.)	15
Grafikon 4. Izvoz u EU i treće zemlje (2017. - 2021.).....	17
Grafikon 5. Položaj RH u europskoj proizvodnji vina.....	22
Grafikon 6. Koeficijent tekuće likvidnosti djelatnosti C1102 u razdoblju 2018. – 2021.....	25
Grafikon 7. Koeficijent tekuće likvidnosti na razini djelatnosti C1102, odjeljka C11 i područja C	26
Grafikon 8. Koeficijent financijske stabilnosti za C1102	27
Grafikon 9. Koeficijent financijske stabilnosti za djelatnost C1102, odjeljak C11 i područje C	28
Grafikon 10. Koeficijent zaduženosti za C1102 u razdoblju 2018. - 2021.....	29
Grafikon 11. Koeficijent zaduženosti za djelatnost C1102, odjeljak C11 i područje C	30
Grafikon 12. Koeficijent financiranja C1102 za razdoblje 2018. - 2021.	31
Grafikon 13. Koeficijent financiranja za djelatnost C1102, odjeljak C11 i područje C	32
Grafikon 14. Koeficijent obrtaja ukupne imovine C1102 za razdoblje 2018. - 2021.....	33
Grafikon 15. Koeficijent obrtaja ukupne imovine za djelatnost C1102, odjeljak C11 i područje C	34
Grafikon 16. Rentabilnost ukupne imovine - neto ROA za C1102 u razdoblju 2018. - 2021.	35
Grafikon 17. ROA za djelatnost C1102, odjeljak C11 i područje C	36
Grafikon 18. ROE za djelatnosti C1102 u razdoblju 2018. - 2021.	37
Grafikon 19. ROE za C1102, C11 i C	38
Grafikon 20. Broj i struktura poduzeća po veličini u djelatnosti C1102 komparativno s C11 i C u razdoblju 2018. – 2021.....	41
Grafikon 21. Broj i struktura poduzeća po veličini u djelatnosti C1102 komparativno s RH u razdoblju 2018. - 2021.....	42
Grafikon 22. Neto ulazne stope u djelatnosti C1102 u razdoblju 2018. - 2021.	43
Grafikon 23. Koeficijent koncentracije C4 za djelatnost C1102 u razdoblju 2018. - 2021.....	45
Grafikon 24. Koeficijent koncentracije C8 za djelatnost C1102 u razdoblju 2018. - 2021.....	46
Grafikon 25. HHI za djelatnost C1102 u razdoblju 2018. - 2021.	47
Grafikon 26. MES u kontekstu medijana i prosjeka ukupnih prihoda za C1102 u razdoblju 2018. - 2021.....	49
Grafikon 27. MES u kontekstu medijana i prosjeka broja zaposlenih za C1102 u razdoblju 2018. - 2021.....	50

